

Varstvo osebnih podatkov in mediji

INFORMACIJSKI
POOBlašČENEC

Namen dokumenta:	Smernice dajejo odgovore na najbolj pogosta vprašanja v zvezi z različnimi vrstami varstva zasebnosti, zlasti v Zakonu o varstvu osebnih podatkov. Pri tem posebej razčlenijo razmerje med pravico do zasebnosti in pravico do varstva osebnih podatkov ter med pravico do svobodnega izražanja, zlasti v medijih.
Ciljne javnosti:	Mediji.
Status:	Javno.
Verzija:	1.0
Datum verzije:	26. 5. 2009
Avtorji:	Lidija Koman Perenič in Informacijski pooblaščenec.
Ključne besede:	Smernice, človekove pravice in temeljne svoboščine, varstvo pravic, pravica do zasebnosti, varstvo osebnih podatkov, pravica do svobode izražanja, pravica do informiranosti.

VSEBINA

- 4** O smernicah Informacijskega pooblaščenca
- 4** Uvod
- 5** Splošno o nekaterih človekovih pravicah
 - 5** *Pravni viri za varstvo človekovih pravic v Republiki Sloveniji in uporabljene kratice*
- 6** *Pravica do zasebnosti*
- 7** *Pravica do varstva osebnih podatkov*
- 8** *Pravica do svobodnega izražanja in do informiranja*
- 9** *Navzkrižje interesov pri uveljavljanju posameznih človekovih pravic*
- 10** Vprašanja v zvezi s pravico do zasebnosti in varstva osebnih podatkov ter pravico do svobodnega izražanja
- 11** Vprašanja v zvezi z objavo osebnih podatkov
- 16** Praksa Informacijskega pooblaščenca na področju medijev kot obdelovalcev osebnih podatkov
- 25** Zaključek

O smernicah Informacijskega pooblaščenca

Namen smernic Informacijskega pooblaščenca je pojasniti pomen človekovih pravic in njihovo varstvo ter na jasn, razumljiv in uporaben način odgovoriti na najpogosteje zastavljena vprašanja s področja varstva osebnih podatkov in s tem odgovornosti tistih, ki upravljajo z osebnimi podatki in tistih, ki izražajo v javnosti svoje mnenje in skrbijo za obveščanje.

Pravno podlago za izdajo smernic Pooblaščenca daje 49. člen ZVOP-I-UPB1, ki med drugim določa, da Pooblaščenec daje neobvezna mnenja, pojasnila in stališča o vprašanih s področja varstva osebnih podatkov in jih objavlja na spletni strani ali na drug primeren način ter pripravlja in daje neobvezna navodila in priporočila glede varstva osebnih podatkov na posameznem področju.

Oglejte si tudi:

- *Mnenja Pooblaščenca:*

<http://www.ip-rs.si/varstvo-osebni-podatkov/iskalnik-po-odlocbah-in-mnenjih/>

- *Brošure Pooblaščenca:*

<http://www.ip-rs.si/publikacije/prirocniki/>

Smernice Pooblaščenca so objavljene na spletni strani:

<http://www.ip-rs.si/varstvo-osebni-podatkov/iskalnik-po-odlocbah-in-mnenjih/smernice/>

Uvod

Področje človekovih pravic in temeljnih svoboščin se je intenzivneje razvijalo od 17. stoletja dalje in se je posebej razmahnilo po drugi svetovni vojni, ko so različne mednarodne organizacije s sprejemom pravnih dokumentov želele preprečiti množično poniževanje ljudi in kršitve njihovih pravic. Države so se zavezale, da bodo spoštovale pravice posameznih članov družbe s tem, da državni organi ne bodo neutemeljeno posegali v njihove pravice (do življenja, prostosti, zasebnosti, premoženja in drugo). Poleg tega pa so morale posameznikove pravice zavarovati tudi pred posegi drugih posameznikov, še posebej pred posegi različnih organiziranih centrov moči (podjetij, različnih združenj, medijev in drugih).

Varstvo človekovih pravic je zagotovljeno na različnih pravnih področjih:

- na javnopravnem področju,
- na kazenskem in
- na civilnem področju.

Varstvo na javnopravnem področju je zagotovljeno predvsem s sprejemom in spoštovanjem Ustave Republike Slovenije in mednarodnih pravnih aktov na svetovni ravni, npr. Organizacije združenih narodov (OZN) in na regionalnih ravneh, v Evropi zlasti Sveta Evrope (SE) in Evropske unije (EU). Kazensko pravno varstvo zagotavlja država, ki v javnem interesu sankcionira storilčev ravnanje in preprečuje storitev novih dejanj. Sankcije so hude in storilec se kaznuje za krivdno ravnanje v javnem interesu. Kaznuje se tudi za poskus storitve kaznivega dejanja. Civilno-pravno varstvo pa ščiti interese posameznika in išče ravnatežje z interesi drugih. Išče vzrok, ki je privedel do kršitve med dvema osebamama, in odgovornost prizadetih. Sankcije so predvsem premoženjske narave in so odvisne od posledic storilčevega ravnanja, torej od škode, ki jo je povzročil, ali morebitne koristi, ki jo je pridobil. Prepoved ravnanja je omogočena samo tedaj, ko je še mogoče preprečiti ali zmanjšati škodljive posledice.

Splošno o nekaterih človekovih pravicah

Pravni viri za varstvo človekovih pravic v Republiki Sloveniji in uporabljene kratice

V Republiki Sloveniji je varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin zagotovljeno že v Ustavi Republike Slovenije (URS, Uradni list RS, št. 33/1991-42/1999), kjer so navedene posamezne pravice in so določena splošna pravila njihovega varstva.

Med mednarodnimi pravnimi akti, ki jih je ratificirala Republika Slovenija in ki se na podlagi 8. člena URS uporabljajo neposredno, so zlasti pomembni:

- *pravni akti OZN, in sicer: Splošna deklaracija človekovih pravic, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah in Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (oba Uradni list SFRJ, št. 7/1971-MP in Uradni list RS, št. 35/1992-MP, št. 9), na področju varstva osebnih podatkov pa zlasti Smernice OZN glede računalniško vodenih baz vsebin podatkov, ki jih je leta 1990 sprejela Generalna skupščina;*
- *med pravni akti ES zlasti Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP, Uradni list RS, št. 33/1994-MP, št. 7), Konvencija o varstvu posameznikov glede na avtomatsko obdelavo osebnih podatkov (Kon-VOP, Uradni list RS, št. 11/1994-MP 3/94) in različna Priporočila, ter*
- *med pravnimi akti EU zlasti Listina o temeljnih pravicah Evropske skupnosti in posamezne Direktive, mi so bile podlaga za izdajo slovenskega zakona o varstvu osebnih podatkov, in druge.*

V zgoraj navedenih pravnih dokumentih so posamezne pravice in svoboščine opisane splošno. Zaradi njihove široke in nejasne opredelitve prihaja do dvomov, kako jih je treba interpretirati, saj določila pogosto dajejo le smernice za uporabo pravnih standardov. Ker pa je po 15. členu URS mogoče predpisati način uresničevanja ter varstvo in odpravo posledic v ustavi zajamčenih pravic tudi z zakonom, je Parlament sprejel natančnejša pravila v različnih zakonih, zlasti v:

- *Kazenskem zakoniku (KZ, Uradni list RS, št. 55/2008-66/2008), kjer so opredeljena posamezna kazniva dejanja in kazni;*

- *Obligacijskem zakoniku (Uradni list RS, št. 86/2004-47/2007), kjer so predvidena splošna pravila o povzročitvi škode in o neupravičeni pridobitvi;*
- *Zakonu o varstvu osebnih podatkov (ZVOP, Uradni list RS, št. 86/2004-67/2007), ki določa, kaj so osebni podatki, kdo lahko upravlja z njimi in preprečuje neupravičene posege v zasebnost in dostojanstvo posameznika pri obdelavi osebnih podatkov;*
- *Zakonu o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ, Uradni list RS, št. 51/2006 - uradno prečiščeno besedilo), ki zagotavlja javnost in odprtost delovanja javnega sektorja ter vsakomur omogoča dostop do informacij;*
- *Zakonu o medijih (ZMed, Uradni list RS, št. 54/2002-36/2008) ki določa pravice, obveznosti in odgovornosti pravnih in fizičnih oseb ter javni interes na področju medijev. Kritični položaj, ki bi ga lahko povzročila preširoka uporaba pravice do svobode izražanja omejuje s podrobnejšo opredelitvijo pravice do popravka objavljenega obvestila in do odgovora na objavljeno informacijo, ki je zajamčena prizadetemu v 40. členu URS. V 45. členu določa tudi posebne pravice, ki predstavnikom medijev omogočajo pridobivanje informacij, ki so širše od tistih po ZDIJZ;*
- *v drugih zakonih.*

Uporabo predpisov pogosto dopolnjuje praksa sodišč pri odločanju v posameznih primerih. Pri tem je posebej pomembna sodna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP), ki razlaga EKČP. Po njej se zgledujejo tudi slovenska nacionalna sodišča, in sicer: Ustavno sodišče Republike Slovenije (USRS), kadar odloča o pritožbah v zvezi s kršitvami človekovih pravic in temeljnih svoboščin, in sodišča splošne pristojnosti, med katerimi Vrhovno sodišče Republike Slovenije (VSRS), ki je najvišje sodišče v državi, odloča o različnih oblikah varstva v vseh razmerjih med državo in fizičnimi in pravnimi osebami ter med posameznimi fizičnimi in pravnimi osebami med seboj. Različne oblike varstva so med seboj v prirejenem položaju in VSRS je doslej že večkrat odločilo, da prizadeti lahko izbira med različnimi oblikami varstva (da npr. tožba za plačilo denarne odškodnine ni dovoljena šele potem, ko bi prizadeti podal kazensko ovadbo ali zahteval objavo popravka oz. odgovora v civilnem postopku).

Pravica do zasebnosti

Pravica do zasebnosti je ena temeljnih človekovih pravic in je varovana v 35. členu URS, ki zagotavlja nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic. Pojem pravice do zasebnosti je širok in je določen samo na splošno. Zato je pomembna sodna praksa ESČP in slovenskih sodišč (URS in VSRS), ki presojuje vsak primer posebej in skušajo definirati obseg pravice do zasebnosti v obravnavanem primeru. Pogosto opredeljujejo zasebno življenje kot pravico do življenja, ki ni posvečeno javnosti in kamor tretji praviloma nimajo vstopa. Gre za pravico, da vsakdo živi v skladu s svojimi željami in varovano pred javnostjo. Elementu tajnosti in intimnosti pa je do določene mere dodana tudi pravica do navezovanja stikov in razvijanja odnosov z drugimi, ker je le tako mogoče uresničiti človekov razvoj in izpolnitev lastne osebnosti.

V 15. členu URS zagotavlja sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravico do odprave posledic njihove kršitve. Ker ima pravica do zasebnega življenja javnopravni značaj, je posameznik zavarovan pred posegi države in njenih organov, poleg tega pa ima tudi zasebnopravni značaj, kar pomeni, da je posameznik varovan tudi v razmerju z drugimi posamezniki. Omejitve te pravice so določene v drugem in tretjem odstavku 15. člena URS, ki določa, da:

- je mogoče predpisati način njihovega uresničevanja samo z zakonom, kadar je to nujno zaradi same narave posamezne pravice,
- da so človekove pravice in temeljne svoboščine lahko omejene samo s pravicami drugih in v drugih primerih, ki jih določa Ustava.

Omeniti kaže tudi omejitev iz 16. člena URS, ki izjemoma in v omejenem obsegu omogoča omejitve v vojnem in izrednem stanju.

Pomembno je tudi določilo 8. člena EKČP, ki v prvem odstavku navaja, da ima vsakdo pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja; v drugem odstavku pa določa, kdaj se javna oblast lahko vmeša v posameznikovo pravico do zasebnosti in sicer:

- če je to določeno z zakonom in
- je nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato, da se prepreči nered ali zločin, da se varuje zdravje in morala, ali se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.

Varstvo pravice do zasebnosti je zagotovljeno vsakomur, kar pomeni, da je

varstvo zagotovljeno vsem fizičnim osebam, ne glede na njihovo državljanstvo ali poslovno sposobnost (torej tudi mladoletnim osebam). Varstvo uživajo tudi pravne osebe, če se varovane pravice lahko nanašajo tudi nanje.

Pravica do varstva osebnih podatkov

S pravico do zasebnosti je povezana tudi pravica do varstva osebnih podatkov. Ta pravica se je razvila s pojavom in razvojem tehničnih sredstev, ki omogočajo avtomatsko obdelavo podatkov, kar je tako poseglo v pravico do zasebnosti posameznika, da je pravica postala še bolj ranljiva in ogrožena. Pravica do varstva osebnih podatkov se pogosto označuje za enega od vidikov pravice do zasebnosti, in sicer kot informacijska zasebnost. Zato je zajeta v 8. členu EKČP, kot tisti del pravice do zasebnosti, ki posamezniku omogoča, da obdrži zase informacije o sebi in ne dovoli, da so z njimi seznanjeni še drugi. Slovenska Ustava opredeljuje varstvo osebnih podatkov kot posebno pravico, in sicer v 38. členu URS. V tem členu je zapisano:

Zagotovljeno je varstvo osebnih podatkov. Prepovedana je uporaba osebnih podatkov v nasprotju z namenom njihovega zbiranja.

Zbiranje, obdelovanje, namen uporabe, nadzor in varstvo tajnosti osebnih podatkov določa zakon.

Vsakdo ima pravico seznaniti se z zbranimi podatki, ki se nanašajo nanj, in pravico do sodnega varstva ob njihovi zlorabi.

Varstvo osebnih podatkov je zagotovljeno posamezniku (določeni ali določljivi fizični osebi) in ne tudi pravni osebi. Posameznik je varovan pred posegi državnih in drugih organov ter organizacij v javnem sektorju, pred gospodarskimi subjekti in drugimi osebnimi v zasebnem sektorju, poleg tega pa tudi pred posegi posameznikov, saj se osebni podatki zbirajo v zasebnem ali v javnem sektorju. Osebni podatek je namreč katerikoli podatek, ki se nanaša na posameznika, ne glede na to, v kakšni obliki je izražen. Tako kot pri varstvu človekovih pravic na sploh, je tudi pri varstvu osebnih podatkov (poleg javnopravnega varstva) zagotovljeno kazenskopravno in civilnopravno varstvo. Kadar pa gre za varovanje osebnih podatkov, ki jih ne zbira posameznik, je s posebnim zakonom predvideno še upravno varstvo, saj gre za pomembno pravico, čeprav se varstva osebnih podatkov marsikateri posameznik premalo zaveda. Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1) je predvidel varstvo Informacijskega pooblaščenca, ki pomaga varovati osebne podatke tako, da reagira na posamezne pojave, lahko pa tudi samoiniciativno izvaja nadzor nad zbiranjem in obdelovanjem osebnih podatkov in izreka kazni za prekrške, ki so navedeni v zakonu.

Slovenska Ustava v drugem odstavku 38. člena predvideva ureditev zbiranja in obdelovanja osebnih podatkov v zakonu. To je predvsem ZVOP-1, ki je splošni zakon na področju varstva osebnih podatkov, vendar ni edini. Poleg njega množica specialnih zakonov varuje osebne podatke še na različnih posebnih področjih, npr. za zdravstvene evidence, za kazenske evidence in druga področja. ZVOP-1 je zelo obsežen in vsebuje načela in splošne določbe, pravila o obdelavi osebnih podatkov, opredeljuje pravice posameznika, institucionalno varstvo osebnih podatkov, iznos osebnih podatkov in različne področne ureditve. ZVOP-1 v 3. točki 6. člena določa, da je obdelava osebnih podatkov vsakršno delovanje, ki se izvaja v zvezi z osebnimi podatki, namenjenimi vključitvi v zbirko osebnih podatkov. Pri tem z navajanjem primerov pojasnjuje, da je to zbiranje, pridobivanje, vpis, urejanje, shranjevanje, prilagajanje in spreminjanje, priklicanje, vpogled, uporaba, razkritje s prenosom, sporočanje, širjenje ali drugo dajanje na razpolago, razvrstitev ali povezovanje, blokiranje, anonimiziranje, izbris, uničenje ali drugo delovanje. ZVOP-1 omogoča obdelavo osebnih podatkov samo, če njihovo obdelavo določa zakon ali če je posameznik v zbiranje pisno privolil (8. člen ZVOP-1). Pri tem pa je treba poudariti, da se ZVOP-1 ne uporablja za obdelavo podatkov, ki jih zbirajo posamezniki za osebno uporabo, družinsko življenje ali druge domače potrebe (npr. naslovi in sporočila prijateljev, družinske fotografije in podobno); in da ne velja v celoti za podatke, ki jih o svojih članih zbirajo politične stranke, sindikati, društva in verske skupnosti; ali jih za namene obveščanja javnosti obdelujejo mediji (7. člen ZVOP-1).

ZVOP-1 natančneje opredeljuje prvi odstavek 38. člena URS, ki prepoveduje uporabo osebnih podatkov v nasprotju z namenom njihovega zbiranja. To predvsem pomeni, da se smejo osebni podatki zbirati in obdelovati zakonito in pošteno (2., 8, 16. in 18. člen ZVOP-1), kar pomeni, da morajo biti splošna pravila obdelave osebnih podatkov predpisana z zakonom in da morajo vsi, ki te podatke obdelujejo, ravnati pošteno. Pošteno ravnanje je pravni standard, ki nalaga upravljavcu zbirke osebnih podatkov, da ravna točno in ažurno in mu prepoveduje, da bi zbiral osebne podatke na podlagi privolitve posameznika, ki bi jo pridobil s prisilo ali zavajanjem ali ne bi jasno navedel namena zbiranja podatkov, tako da bi prikriil uporabo podatkov še v druge namene. Poleg tega je pomembno načelo sorazmernosti oz. legitimnosti ciljev, ki pove, da se morajo osebni podatki zbirati in obdelovati samo v obsegu, ki je nujen za določen namen (3. člen ZVOP-1). Pri tem se uporablja strogi test sorazmernosti, kajti vsako zbiranje osebnih podatkov pomeni poseg v pravico, ki mora biti v sorazmerju s ciljem, zaradi katerega se podatki obdelujejo. To pomeni, da cilja ni mogoče

doseči z blažjim posegom, da mora biti poseg primeren in da pri tehtanju interesov interes javnosti (ali drugega posameznika) prevlada nad interesom posameznika, katerega osebni podatki se obdelujejo.

V tretjem odstavku 38. člena URS je posamezniku omogočena tudi seznanitev z zbranimi osebnimi podatki, ki se nanašajo nanj. Zakon omogoča transparentnost in nadzor nad dopustnostjo obdelave osebnih podatkov, s čimer posamezniku omogoča, da vpliva na zbiranje podatkov. Te pravice so podrobneje določene v III. delu ZVOP-I, kjer so od 29. do 35. člena opredeljene pravica do vpogleda v register, ki ga vodi Informacijski pooblaščenec, in pravica do vpogleda v posamezne kataloge zbirk, pravica do dopolnitve, popravka, blokiranja, izbrisa in ugovora ter pravica do sodnega varstva. V 36. členu so navedene omejitve pravice posameznika zaradi varstva suverenosti in obrambe države, njenih varnostnih, političnih in gospodarskih interesov, pregona kaznivih dejanj in drugih interesov, ki so točno opredeljeni in so dovoljeni samo obsegu, ki je nujen.

Pravica do svobodnega izražanja in do informiranja

Pravica do svobodnega izražanja je večplastna in obsega poleg pravice širiti, tudi pravico sprejemati mnenja in informacije. Svoboda izražanja je eden temeljnih pogojev za delovanje demokratične vladavine, kajti v demokratični družbi je treba omogočiti kroženje informacij in mnenj. Kot je v eni od odločb (Up-106/01) zapisalo Ustavno sodišče Republike Slovenije (USRS), pomaga svobodni in od oblasti neodvisni tisk vzpostavljati in oblikovati nepristransko informirano javnost, pogojuje njeno sposobnost nadzirati vse veje oblasti ter zagotavlja učinkovito delovanje politične opozicije vsakokratni oblasti. S svojim delovanjem omogoča uravnoteženo ravnanje politične oblasti v državi in nadzor državnih oblastnih struktur. Pravica do svobodnega izražanja je torej eden od predpogojev za samouresničitev vsakega posameznika in njegovo avtonomnost pri odločanju, po drugi strani pa omogoča posamezniku, da je obveščen o javnih zadevah in zlasti URS posebej varuje sprejemanje novic in mnenj.

V 39. členu URS je zagotovljena svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Pojem »izražanje« je treba široko interpretirati, tako da se ne nanaša samo na govorjene besede, temveč tudi na slike, radijsko in televizijsko oddajanje, elektronske medije in druge oblike izražanja in ravnanja, s katerim je mogoče izraziti določeno idejo (npr. način

oblačenja). Vsakdo lahko svobodno izbira, sprejema in širi vesti in mnenja. Vsakdo ima v skladu z URS tudi pravico dostopa do informacij javnega značaja. To pomeni, da ne gre samo za preverljive podatke o dejstvih, temveč tudi za mnenje, kritiko in špekulacije. Pri tem pa niso zajete samo tiste informacije in ideje, ki so sprejete z odobravanjem, temveč tudi tiste, ki so žaljive, šokantne in moteče.

Tudi v 10. členu EKČP je opredeljena pravica do svobodnega izražanja. Ta pravica obsega svobodo mišljenja ter sprejemanja in sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje. Konvencija tudi izrecno navaja delo radijskih, televizijskih in kinematografskih podjetij, pri čemer izrecno omogoča državam, da zahtevajo dovoljenje za izvrševanje teh svoboščin.

Seveda pa to ne pomeni, da je pravica do svobodnega izražanja in informiranja absolutna, da ni omejena. Pravice medijev so omejene z zakonom in ustreznim ravnovesjem interesov. V Ustavi so omejitve navedene v drugem in tretjem odstavku 15. člena URS. Kot je pojasnjeno že pri pravici do zasebnosti, je mogoče predpisati omejitev načina uresničevanja pravice do javnega izražanja samo z zakonom, kadar je to nujno zaradi same narave posamezne pravice; ali kadar gre za omejitve s pravicami drugih. Izjemoma in v omejenem obsegu so v 16. členu URS omogočene omejitve v vojnem in izrednem stanju. Omejitve v drugem odstavku 10. člena EKČP so širše in bolj natančno zapisane kot pri pravici do zasebnosti, in sicer: izvrševanje teh svoboščin vključuje tudi dolžnosti in odgovornosti in je zato lahko podvrženo obličnostnim pogojem, omejitvam in kaznim, ki jih določa zakon in ki so nujni v demokratični družbi zaradi varnosti države, preprečevanja neredov ali zločinov, za zavarovanje zdravja ali morale, za zavarovanje ugleda in pravic drugih ljudi, zato, da bi preprečili razkritje zaupnih informacij ali za varovanje avtoritete in nepristranskosti sodstva. Sodna praksa ESČP pri presojanju kršitev omogoča državam precej avtonomnosti pri tehtanju sorazmernosti in presojanju, katere omejitve so potrebne v njihovem pravnem redu in (moralnem) okolju.

Varstvo pravice do svobodnega izražanja in informiranja je zagotovljeno vsakomur, poleg tega pa je zavarovana vsaka oseba, ki sicer ni nosilec mnenja, a je nosilec sredstva komunikacije (npr. organizator razstave slik). Če se ESČP doslej še ni jasno izreklo, ali je država dolžna vsakomur zagotoviti ustrezne informacije, pa je v slovenski Ustavi v 39. členu izrecno določeno, da ima vsakdo pravico dobiti informacijo javnega značaja, za katero ima v zakonu utemeljen pravni interes, razen v primerih, ki jih določa zakon.

Navzkrižje interesov pri uveljavljanju posameznih človekovih pravic

Posamezne človekove pravice si lahko predstavljamo kot balone, ki imajo vsak svojo vsebino, a se njihove poti v prostoru križajo. Zato se zaletavajo med seboj. Naloga države je, da ustvari pravni red, ki njihove poti uravnovesi in jih v razumnem obsegu omeji. Kadar pride do hujšega navzkrižja med pravicami posameznikov, pa mora z različnimi pravnimi sredstvi preprečiti ponovno kolizijo in prizadetemu ponuditi pravno varstvo.

Navzkrižje med pravico do zasebnosti in do varstva osebnih podatkov na eni strani in pravico do svobodnega izražanja in informiranja na drugi, je pogosto. Do njega prihaja med posamezniki, še pogosteje pa med posamezniki in mediji. Pravica in naloga države je, da omeji pravico medijev, ko preko mere posežejo v pravico do zasebnosti in varstva osebnih podatkov. Omejiti pa jo mora v razumnem obsegu, z upoštevanjem vrednot, pri čemer mora posameznik trpeti določene posege, ki se jim razumno ni mogoče izogniti, v določenem obsegu se mora torej žrtvovati za javni interes.

ESČP, ki mora pogosto odločati o omejitvi pravice do svobodnega izražanja in do informiranja, mora na podlagi 10. člena EKČP najprej presoditi, ali je omejitev določena v zakonu in ali je nujna v demokratični družbi. Izraz »določenost z zakonom« ne presoja zgolj formalno, temveč zahteva, da se sklada s pravnim redom. Pri tej vsebinski presoji morajo biti izpolnjeni trije elementi. Prvi zahteva, da je pravna norma dostopna in znana, da je torej državljanu omogočen dostop do informacij, ki mu v zadostni meri pojasnijo, katere pravne norme veljajo v določenem primeru. Drugi element zahteva njihovo predvidljivost, zato mora biti pravna norma oblikovana dovolj natančno, da posameznik lahko na njeni podlagi uravnava svoje obnašanje. Tretji element pa se nanaša na legitimnost cilja, ki naj ga pravna norma doseže. Državna oblast ne sme biti neomejena, zato morata biti obseg in način izvrševanja pooblastil določena tako, da je posamezniku zagotovljena ustrezna zaščita pred samovoljo.

Ko ESČP ugotovi, da je omejitev določena v zakonu, presoja še, ali je poseg nujen v demokratični družbi. Pri tem stopi v ospredje napetost med interesi posameznika in interesi družbe in ESČP priznava, da vsaka država sama najbolj pozna razmere v njeni družbi, zato dopušča določeno stopnjo proste presoje državi. Kljub temu pa si pridržuje pravico, da nadzira izvajanje diskrecijske oblasti v državi. Zato mora biti pojem nujne omejitve v demokratični družbi

povezana z eno od omejitev, ki so dovolj splošno določene v drugem odstavku v posameznem členu. V 10. členu EKČP je naštetih več omejitev, npr. omejitev zaradi preprečevanja neredov ali zločinov, za zavarovanje zdravja ali morale, ugleda ali pravic drugih ljudi ... Izraz: nujen pa sodišče ne tolmači kot sinonim za besedo: nepogrešljiv, temveč ga tolmači širše, kot izraz: sprejemljiv, običajen, koristen, razumen ali primeren.

Vprašanja v zvezi s pravico do zasebnosti in varstva osebnih podatkov ter pravico do svobodnega izražanja

Ali so omejitve pravice do svobode izražanja in informiranja vedno enake?

Ne, niso enake. Predvsem je treba razlikovati položaj medijev do države in do posameznika. Država je v nadrejenem položaju, zato ima manj pravic in je mogočih manj omejitev pravice medijev, ki opravljajo zelo demokratično poslanstvo kritičnega nadzora v družbi. Seveda pa tudi interesi države privedejo do omejitev, če gre za ukrepe, ki so določeni v zakonu in so nujni v demokratični družbi zaradi varnosti države, boja proti terorizmu, preprečevanja neredov ali zločinov, za zavarovanje zdravja ali morale, za varstvo zaupnih informacij ali za varovanje avtoritete in nepristranskosti sodstva.

Kadar gre za varstvo posameznika, so pravice medijev bolj omejene. Toda niti pravica do zasebnosti, niti pravica do informiranja, nimata prednosti, saj sta obe enako pomembni. Pri varstvu posameznika pa spet ločimo, ali gre za navadnega državljana ali za javno osebnost. Zahteva po spoštovanju zasebnosti se avtomatično zmanjša za toliko, kolikor posameznik sam vstopi v javno življenje oziroma v stik z drugimi zavarovanimi interesi. Podatke javnih osebnosti je načeloma dovoljeno objaviti brez privolitve prizadete osebe. Toda sodna praksa razlikuje med absolutnimi in relativnimi osebami sodobnega življenja. V prvo skupino spadajo osebe, ki so zaradi svoje vloge in funkcije v družbi ves čas pod drobnogledom javnosti (npr. politiki, estradni in drugi umetniki, vrhunski športniki, uradniki ...). Relativne osebe sodobnega življenja pa so tiste osebe, ki so zanimive za javnost le začasno, zaradi povezanosti z določenim dogodkom (npr. zmagovalci različnih tekmovanj ali prireditev, dobitniki na lotu, storilci hujših kaznivih dejanj in drugi). O relativnih osebah javnega življenja je dovoljeno objavljati podatke samo v času, ko so zaradi dogodka zanimive za javnost, ne pa tudi pozneje. To velja tudi za publiciranje v zvezi s kaznivimi dejanji ali dejstvi, ki so se zgodila daleč nazaj, saj tu ni interesa javnosti. Tako pri absolutnih kot pri relativnih javnih osebah pa ni dovoljeno senzacionalistično in neokusno navedanje nekoristnih informacij, da ne pride do posega v njihovo pravico do zasebnosti, do posega v povsem osebno življenje. Tako je odločilo tudi ESČP, ki sicer dopušča precejšnjo mero svobode državam, da odločajo na podlagi okoliščin in meril v določeni družbi. Je pa evropski standard, da je treba varovati zasebno

in družinsko življenje tudi pri tako imenovanih javnih osebah. V primeru Von Hannover proti Nemčiji npr. ni šlo za političarko, temveč za pripadnico vidne kraljevske družine, ki se redno udeležuje pri kulturnih in dobrodelnih dogodkih. Časopisi so objavili njene fotografije, ki so bile zasebne narave in so prikazovale prizore iz njenega vsakodnevnega življenja, zasebne obiske v restavracijah, njeno udeleževanje pri športu, na sprehodih, in na počitnicah. Zato je sodišče izrazilo svoje prepričanje, da je treba v konkurenci z interesi posameznika in javnosti pri takih posnetkih uporabiti ožjo interpretacijo in zaščititi pravico do zasebnosti. Čeprav so javne osebe bolj izpostavljene javnosti, niso dovoljena poročila o zasebni sferi.

Kako morajo poročati mediji?

Pravica in dolžnost medijev do obveščanja je odvisna od njihove resničnosti. Ljudje imajo pravico, da so pravilno obveščeni. Čeprav je pri novicah pomembna hitrost informacije, je informacija lahko koristna samo, če ji lahko verjamemo. To sicer ne pomeni, da je treba objaviti le objektivna dejstva, toda objavljena dejstva morajo biti ustrezno preverjena, nosilec informacije mora zadostiti dolžnosti resnice. Preverjanje točnosti zbranih informacij, ki je podrobneje opredeljeno tudi v Kodeksu novinarjev Slovenije, pa vedno ni nujno. Izjema je, če novinar izve za določen podatek od državnega organa, npr. na novinarski konferenci. Tedaj se šteje, da je informacija preverjena in če informacija ni točna ali je bilo prekoračeno varstvo zasebnosti, za to ni odgovoren novinar, temveč organ, ki je posredoval informacijo.

Drugače je pri izražanju mnenja, komentarja, kjer je vpletena močna subjektivna komponenta in je težko oceniti, ali je resnična ali neresnična. Pravica do izražanja je širša od pravice do informacije in posameznik ima pravico, da izrazi svoje mnenje, čeprav ga ne deli z drugimi. Toda tudi tu so meje. Mnenje ne sme biti žaljivo do posameznika. Vsakdo mora diskutirati na način, ki je ustrezen v civilizirani družbi in ki je v skladu z dobrimi običaji in vedenjem. Groba diskusija ni vredna varstva, je neproduktivna. Je pa diskusija lahko čustvena, zlasti ko gre za odgovor na izziv. Tudi pri političnih diskusijah je manj strpnosti, čeprav tudi tu ni mogoče podpirati tona, ki ni demokratičen in vodi do neželenih posledic. Tudi politiki niso izobčenci, zato mora biti debata objektivna, kultivirana in mora spoštovati človekovo dostojanstvo.

Svoboda izražanja je torej omejena. Toda bolj, ko je pomembna za javni interes, manj je omejitvev. To velja za izražanje dejstev in mnenj. Gotovo pa ne dovoljuje škodljivih mnenj, za katere ima interes samo posameznik, ki ne dosežejo javnega interesa, temveč služijo zgolj zabavi, zadovoljstvu ali goli radovednosti. Mediji torej lahko objavljajo novice in menja, ki so skrbno preverjena in za katere je objektivni interes – čeprav posegajo v zasebnost posameznika. Bolj, ko posegajo v pravico do zasebnosti, manj je prostora za objavo.

Vprašanja v zvezi z objavo osebnih podatkov

Kaj so osebni podatki in kakšna je razlika med določenim in določljivim posameznikom?

Zakon v 1. točki 6. člena ZVOP-I določa, da je osebni podatek katerikoli podatek, ki se nanaša na posameznika, ne glede na obliko, v kateri jen izražen. Zato osebni podatek ni le ime, priimek ali naslov posameznika, temveč so to tudi njegovi zdravstveni podatki, slika, zapis glasu in drugi biometrični podatki (torej telesne, fiziološke in vedenjske značilnosti, ki so za vsakega posameznika edinstvene, kot npr. odtis prsta ali dlani, oblika uhlja, barva in vzorec očesne šarenice, drža telesa...). Z razvojem informatike je postal pomemben podatek tudi naslov e-pošte, evidenčna matična številka občana (EMŠO), davčna številka in podobno.

Preprosto povedano je osebni podatek vsak podatek, ki na svoj način pove, da gre za določenega ali za določljivega posameznika. Določeni posameznik je oseba, ki jo osebni podatek neposredno opredeli (identificira), npr. dr. Danilo Türk, Borut Pahor, dr. Pavel Gantar. Določljivi posameznik pa je oseba, ki jo je mogoče identificirati s posrednim sklicevanjem na eno ali več značilnosti, ki brez večjega napora, časa ali stroškov omogočijo njeno prepoznavo. V Sloveniji je npr. zaradi pogostnosti znan kot nedoločljiva oseba Janez Novak. Če tej osebi dodamo podatek o funkciji, ki jo opravlja, pa je v naši državi samo ena oseba vrhovni sodnik dr. Janez Novak.

Ali je fotografija osebni podatek? Kako je urejeno njeno varstvo?

Fotografija osebe je skupek dokaj popolnih in natančnih lastnosti posameznika, saj gre za nosilec, ki je nekakšna tehnična preslikava lastnosti posameznika na kak medij. Sodobna pravna teorija in sodna praksa sta enotni, da je samo fotografiranje osebe brez njene vednosti in privolitve načeloma dovoljeno, sporna pa je objava fotografije v tiskanem ali spletnem mediju.

Za objavo fotografije je treba pridobiti dovoljenje fotografirane osebe, ki mora biti prostovoljno. Dovoljenje velja le za določeno osebo, ki ji je dana privolitev, ter za dogovorjeni čas, način in namen objave. Zloraba privolitve in zato poseg v zasebnost je, če je večkrat objavljena fotografija osebe, ki je bila dana le za enkratno uporabo, ali če objavi fotografijo več oseb (npr. v več medijih). Objava brez dovoljenja prizadetega je lahko le objava v javnem interesu. Tako je dovoljena objava fotografije na javnih mestih (fotografije z različnih prireditev, fotografije parka, ulice ali trga, in podobno). Na javnih mestih lahko pričakujejo večji vdor v zasebnost predvsem javne osebe in je objava fotografije dovoljena, če ne gre za posnetek iz njihovega vsakdanjega ali intimnega življenja.

ESČP, ki je v primeru Friedl proti Avstriji presojalo, ali je kršitev pravice do zasebnosti zbiranje podatkov, kot so fotografije posameznikov v javnosti, ni ugotovilo kršitve, ko je policija fotografirala demonstracije. Ugotovilo je, da ni posegla v notranji, intimni krog posameznika, ker so bile fotografije posnete na javnem dogodku, v katerem je prostovoljno sodeloval tudi pritožnik, in ker so bile posnete in shranjene zaradi ugotovitve narave manifestacije in obnašanja prisotnih v luči bodoče preiskave kakšnih postopkov oziroma kaznivih dejanj. Tudi Informacijski pooblaščenec je v zvezi s fotografiranjem posameznika ali množice na javnem prostoru s strani novinarjev ali drugih oseb ter snemanjem na javnih površinah izdelal mnenji (št. 0712-768/2007/2 z dne 6. 9. 2007 in št. 0712-990/2007/2 z dne 8. 11. 2007), v katerih je ugotovil, da objava fotografije ali posnetka posameznika na internetu ali v drugih medijih ni nujno kršitev ZVOP-I, saj ne gre za obdelavo osebnih podatkov, če ti niso del zbirke osebnih podatkov in niso namenjeni vključitvi vanjo. Zato je predvideno predvsem splošno kazenskoopravno in civilnopravno varstvo, kot pri posegih v pravico do zasebnosti.

Ali ZVOP-I dovoljuje objavo osebnih podatkov in kdaj?

Najprej je treba poudariti, da se ZVOP-I ne uporablja na isto obdelavo osebnih podatkov, ki jo izvajajo izključno posamezniki za osebno rabo, družinsko življenje in domače potrebe. Če te osebe nezakonito objavijo osebni podatek, jih lahko doletijo kazenske in civilnopravne posledice.

Za osebne podatke, ki jih zbirajo upravljavci osebnih podatkov, pa je poleg zgoraj navedenega varstva, določeno še posebno varstvo v ZVOP-I. Kljub temu Zakon ne prepoveduje vsakršne objave podatkov, temveč v 9. in 10. členu dopušča objavo osebnih podatkov,

- kadar v to privolijo osebe, na katere se nanašajo ti podatki,
- kadar je tako določeno v zakonu, ali
- kadar je obdelava podatkov nujna za izvrševanje nekaterih pristojnosti, nalog in obveznosti organa oz. organizacije, in če se z z obdelavo ne poseže v upravičen interes posameznika, na katerega se nanašajo.

Kako je s privolitvijo osebe, na katero se nanašajo osebni podatki?

Soglasje oz. privolitev osebe, na katero se nanašajo osebni podatki, mora biti prostovoljno, brez uporabe sile, grožnje ali zvijače. Podana je v ustni ali v pisno obliki. V sodni praksi se je izoblikovalo stališče, da mora oseba dati privolitev za določeno objavo in da se njene izjave ne sme zlorabiti. Tako je npr. v telefonskem imeniku zbranih in objavljenih precej osebnih podatkov prav zato, da jih drugi poiščejo in omogočijo komunikacijo s posameznikom, na katerega se nanašajo. Vendar sodna praksa zahteva privolitev za točno določen namen. Dovoljenje za enkratno objavo za določen namen, ne dopušča večkratne objave ali objave za druge namene.

V katerih zakonih je določeno dovoljenje za objavo osebnih podatkov?

Zakonov je veliko in ker je v njih velikokrat določeno, da gre za javne podatke, ni mogoče naštevati vseh. Zato naj zadošča pregled po skupinah.

Ena od dovoljenih podlag je objava podatkov iz javnih evidenc. Gre za evidence, ki se zbirajo na podlagi zakona in za določene namene. Take evidence so npr.

kataster, zemljiška knjiga, sodni register (podjetij), register sevalnih dejavnosti, delniška knjiga, razvid samostojnih novinarjev in kulturnih delavcev, imeniki odvetnikov, sodnih tolmačev, stečajnih upraviteljev in druge evidence.

V zvezi z objavo podatkov iz delniške knjige v časopisu je Informacijski pooblaščenec podal mnenje (št. 0712-1128/2007/2 z dne 30. 12. 2007), da ne gre za kršitev, če je časopis objavil osebno ime in priimek fizičnih oseb, ki so želele kupiti delnice NKBM, ker je novinar v skladu s pravico do svobode izražanja uporabil mnenja in ugotovitve, ki jih je zbral iz javno dostopnih virov, pa čeprav brez privolitve posameznikov, na katere so se nanašali. Šlo je namreč za objavo podatkov iz delniške knjige, ki jo na podlagi 84. člena Zakona o ne materializiranih vrednostnih papirjih (ZNVP) vodi Klirinško depotna družba. Informacijski pooblaščenec je ugotovil, da gre za zakonsko dopustno obliko obdelave osebnih podatkov, med katere spada tudi posredovanje osebnih podatkov za objavo v časopisu in njihovo objavo.

Druga velika skupina sestoji iz podatkov, ki se nanašajo na informacije javnega značaja. Po določilih Zakona o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1) je namen zakona v zagotovitvi javnosti in odprtosti delovanja organov ter obveščanja javnosti o njihovem delu. Po prvem odstavku 4. člena ZDIJZ je informacija javnega značaja tista, ki:

- izvira iz delovnega področja organa, kar pomeni, da je povezana z delom organa in jo je ta pridobil v okviru javnopravnih pristojnosti. Pri tem ni pomembno, ali jo je izdelal sam ali jo je pridobil;
- organ razpolaga z informacijo (in mu je ni treba šele ustvariti);
- informacija se nahaja v materializirani obliki.

Pri tem se pogosto zastavlja vprašanje: kaj je javni interes in kdaj gre za informacije v javnem interesu? Pri razreševanju tega vprašanja se uporablja poseben test, ki tehta med dvema nasprotujočima si interesoma in ugotavlja, ali bo bolj zadoščeno javnemu interesu, če se podatki razkrijejo ali se informacija zapre. Ali torej pravica do informiranja prevlada nad izjemami, ki so določene v 6. členu ZDIJZ. Posebne pravice v zvezi s pridobivanjem informacij imajo novinarji, uredniki in avtorji programskih prispevkov, ki lahko zbirajo informacije na podlagi 45. člena ZMed.

V zvezi z informacijami javnega značaja je Informacijski pooblaščenec npr. izdal odločbo (št. 020-55/2004/9 z dne 11. 4. 2005), s katero je naložil ministrstvu,

da mora omogočiti vpogled v dokumentacijo v zvezi z dodeljenimi nepovratnimi sredstvi za gradnjo objektov infrastrukture od leta 1970 do 2000. Podobno odločbo (št. 0900-23/2008 z dne 9. 4. 2008), je izdal občini. V njej je odločil, da mora v 30 dneh omogočiti delni vpogled v kartice finančnega knjigovodstva, iz katerih so razvidni podatki o prejetih donacijah po poplavah, ki so prizadele občino, in podatke o izplačanih sredstvih humanitarne pomoči fizičnim in pravnim osebam, pri čemer je treba prikriti vsa imena, priimke in naslove fizičnih oseb. V odločbi št. 021-81/2007 pa je Informacijski pooblaščenec ugodil prosilcu, ki je zahteval fotokopijo zapisnika in drugih listin o odpiranju, pregledu in izločitvi nepopolnih vlog, prispelih na razpis za določeno delovno mesto. Glede na to, da je bilo prijav zelo malo in da je šlo za kandidate s podobnimi značilnostmi in lastnostmi, je obstajala velika verjetnost prepoznavnosti. Ker so bile prijavljene osebe lahko določljive že samo z imenom in priimkom ali s stopnjo izobrazbe in delovnimi izkušnjami, je Informacijski pooblaščenec omogočil samo delni dostop do podatkov, in sicer do podatkov izbrane kandidatke. Pri tem je upošteval sodbi ESČP in USRS, ki sta odločili, da javni uslužbenec ni upravičen pričakovati zasebnosti glede svojega imena in priimka, naziva, položaja, plače, službenega naslova in tistih delov uspešne prijave na delovno mesto, ki izkazujejo kvalifikacijo osebe, potrebne za določeno delo. Oseba, ki je zaposlena v javnem sektorju, ima bistveno zmanjšano zasebnost zaradi načela odgovornosti, ki terja transparentno delovanje organov z namenom sodelovanja državljanov pri izvajanju oblasti. To velja tudi za izplačilo avtorskih honorarjev profesorjem, ki opravljajo storitve pri izrednem študiju in pri podiplomskem študiju na fakulteti, ki se sicer ne financirata iz proračuna, tako kot redni dodiplomski študij, temveč iz prispevkov študentov, a spada izvajanje tega študija v javnopravno dejavnost. Zato je Informacijski pooblaščenec v svoji odločbi (št. 021-17/2007 z dne 5. 8. 2008) naložil fakulteti, da mora novinarju v 15 dneh posredovati fotokopijo seznama izplačil vseh avtorskih honorarjev v letu 2006, ki so povezana s študijem (rednim in izrednim, dodiplomskim in podiplomskim). Kadar gre za osebe, ki niso zaposlene v javnem sektorju, pa je treba spoštovati njihovo zasebnost. Zato je Državni nadzornik za varstvo osebnih podatkov pri Informacijskem pooblaščenecu izrekel kazen zaradi prekrška – globo časopisu, ki je objavil podatke o plačah oseb v drugi časopisni hiši.

V posebno skupino spadajo osebni podatki v zvezi s sodnimi postopki.

Kako je z osebnimi podatki v sodnih postopkih?

Sodišča so doslej večkrat odločala o tem vprašanju. ESČP je odločalo o delovanju držav in njihovo dolžnostjo, da zaščitijo pravico posameznika pred pretiranimi posegi državnih organov med preiskavo v kazenskem postopku, zlasti v zvezi z nadzorom nad dopisovanjem in prisluškovanjem telefonskim pogovorom. Tako je npr. v zadevi *Klass* in drugi proti Zvezni Republiki Nemčiji menilo, da tajno nadzorovanje ni kršilo pravice do zasebnosti in dopisovanja, ker so bili v zakonu predvideni postopki za izvajanje nadzora nad posegi dovolj natančni in strogi. Za dejanje, ki je nujno v demokratični družbi, je sodišče štelo potrebo po zagotovitvi državne varnosti in preprečitvi nereda ali zločina. Drugače je ESČP odločilo npr. v zadevi *Malone* proti Združenemu kraljestvu, v kateri je presojalo dopustnost policijskega prisluškovanja telefonskim pogovorom in vodenje »registra«
števil, ki so bile klicane z določnega telefonskega priključka. Ugotovilo je kršitev, ker je bila v Združenem kraljestvu možnost prisluškovanja preveč arbitrarna. V zvezi s popisom klicanih števil pa je menilo, da je tako dejanje samo po sebi zakonito in običajno v poslovnem svetu, da pa pomeni posredovanje tako dobljenih podatkov policiji neupravičen poseg v pravico do zasebnosti, ker zanj ni bilo zakonskega pooblastila ali soglasja prizadetih.

Na objavo fotografije oseb, ki so v kazenskem postopku, pa se nanaša primer *Sciacco* proti Italiji. Šlo je za sum kaznivega dejanja več oseb, ki naj bi v zasebni šoli na Siciliji izvršile kazniva dejanja izsiljevanja, goljufije in ponarejanja. Med njimi je bil tudi učitelj, ki je bil ovaden finančni policiji in je bil pozneje v hišnem priporu. Tedaj ga je policija fotografirala in mu vzela prstne odtise. Na tiskovni konferenci je javni tožilec razdelil njegovo fotografijo novinarjem, ki so jo večkrat objavili v različnih časopisih. Čeprav je bil osumljeni pozneje obsojen na zaporno in denarno kazen, je štel objavo fotografij za poseg v zasebnost. Ker mu italijansko sodstvo ni dalo zadoščenja, je o zadevi odločalo ESČP, ki je presodilo, da je šlo za kršitev pravice do zasebnosti, saj objava fotografije ni bila potrebna, še zlasti pa ni bilo dovoljeno objaviti fotografije, ki je bila narejena na policiji za drugačne namene.

Podobno je odločalo tudi URS, ko je v odločbah *OdiUS VI, I58, U-I-25/95* presojalo skladnost določb Zakona o kazenskem postopku in v *OdiUS VII,56, I-I-158/95* skladnost Zakona o notranjih zadevah, ki so se nanašale na prisluškovanje in druge tako imenovane posebne metode in sredstva. V skladu z načelom, da je vse prepovedano, kar ni izrecno dovoljeno, je štelo kot prepovedan vsak poseg

v pravico do zasebnosti, razen tistega, ki je izrecno dovoljen. Menilo je, da se posameznikova pravica do zasebnosti lahko konča samo takrat in tam, kjer kolidira z zakonsko izkazanim močnejšim interesom drugih.

Pravice in dolžnosti držav pa niso omejene samo tedaj, ko njeni organi posegajo v pravice posameznikov in se morajo vzdržati določenih ukrepov (negativne dolžnosti), temveč so odgovorne tudi za to, da sprejmejo pozitivne ukrepe in zagotovijo ustrezno sodno varstvo posameznikov pred drugimi posamezniki. Tako je ESČP odločalo o zlorabi interneta, še preden so bila sprejeta ustrezna priporočila SE, resolucija OZN in Direktiva EU oz. Evropskih skupnosti št. 2006/24/EC, ki je spremenila direktivo 2002/58/EC, in naložila državam, da morajo sprejeti ustrezne ukrepe za zatiranje kibernetkega kriminala. S primerjalno študijo je ESČP ugotovilo, da je v mnogih državah uzakonjena dolžnost ponudnikov telekomunikacijskih storitev, da ne glede na naravo kaznivega dejanja predložijo računalniške podatke, tudi tiste o naročnikih. Zato je v zadevi *U.K.* proti Finski ugodilo pritožbi očeta 12-letnega dečka, ker njeno sodišče prve stopnje, niti pritožbeno sodišče nista zavarovala psihičnega in moralnega interesa posameznika (še zlasti mladoletne osebe ali ogrožene osebe), ki je postal tarča pedofilov. Šlo je za to, da je nekdo storil kaznivo dejanje s tem, da je dal oglas na internet, da 12 letni fant želi intimne stike s fantom, ki je enake ali višje starosti, ki mu bo »pokazal pot«. Pri tem je navedel osebne podatke mladoletnega fanta, vključno z datumom rojstva, podrobnim opisom fizičnih karakteristik in povezavo z njegovo internetno stranjo, na kateri je bila objavljena fotografija, naslov e-pošte in telefonska številka. Sodišče je zahtevalo ustrezne ukrepe države, da zagotovi dejanske in učinkovite ukrepe, da se ugotovi identiteta osebe, ki je objavila oglas in omogoči kazenski pregon.

ESČP je po prvem odstavku 6. člena EKČP odločalo tudi o javnosti sojenja. Menilo je, da za javnost sodnih postopkov niso zainteresirane samo stranke, pač pa tudi javnost sploh. Strankam v sodnem postopku javnost zagotavlja pošteno sojenje, še posebej tedaj, ko nasproti posamezniku nastopa država (zlasti v kazenskem postopku). Toda javno sojenje, ki je zagotovljeno tudi v 24. členu URS, je tudi v interesu javnosti, saj zagotavlja zaupanje v delovanje pravosodja (sodišča, državnega tožilstva, odvetništva in notariata). Zato je tajna obravnava izjema, ki je predpisana v zakonu in je lahko v interesu morale, javnega reda, državne varnosti, uradne ali poslovne skrivnosti ali varstva zasebnosti (še posebej če gre za mladoletno osebo). Seveda pa mora biti sodba izrečena javno.

V zvezi z javnostjo glavne obravnave je tudi mnenje Informacijskega pooblaščenca (št. 0712-524/2007/2 z dne 5. 7. 2007), ki je poudaril, da ZVOP-I varuje le tiste osebne podatke, ki so del neke zbirke, ne pa osebnega podatka, ki ni del zbirke. Če bi novinar v okviru pravice do informiranja pri opravljanju svojega dela objavil osebne podatke ljudi, ki so kot stranke, priče ali izvedenci udeleženi v kazenskem ali civilnem postopku, Informacijski pooblaščenec ne bi bil pristojen, ker je bil osebni podatek objavljen na javni glavni obravnavi. Seveda pa bi bilo pri kršitvi pravice do zasebnosti mogoče splošno kazenskopravno ali civilnopravno varstvo.

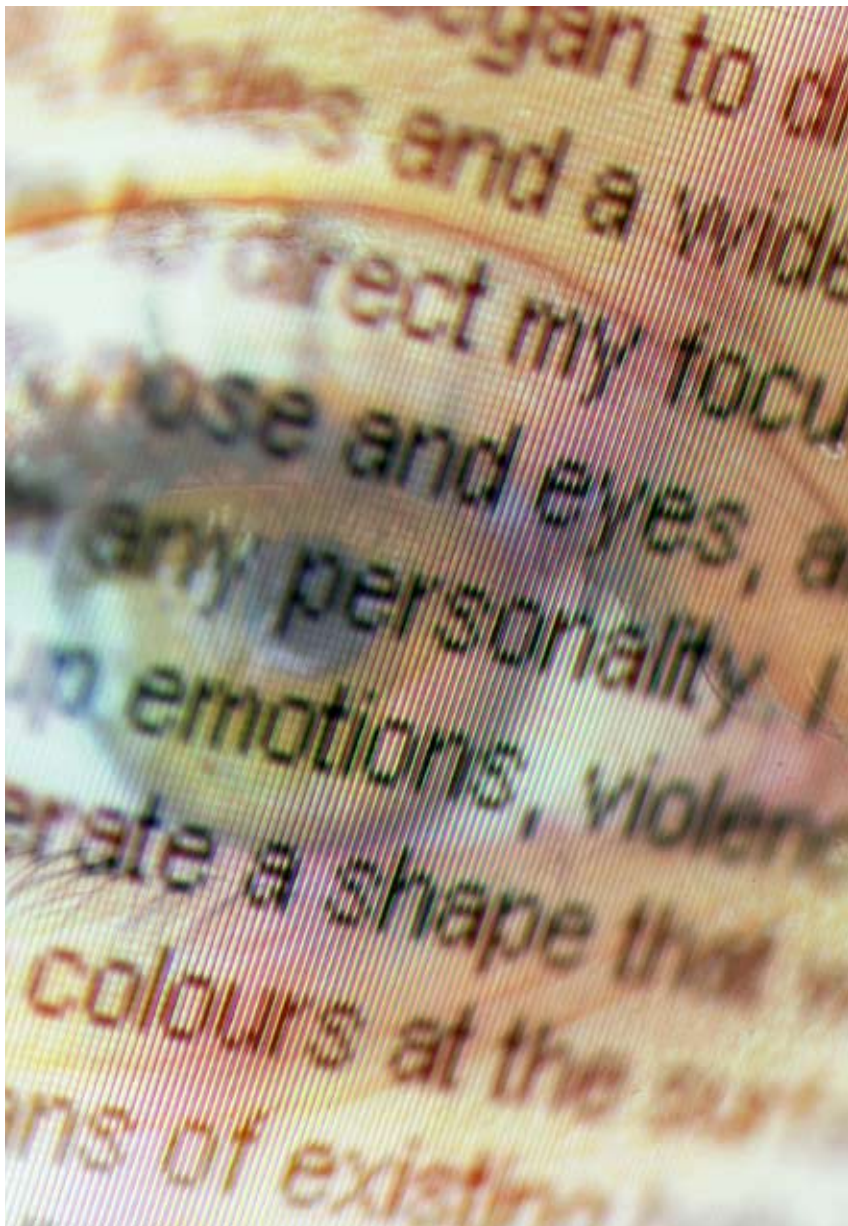
Kako je konkretno urejeno kazensko in civilno varstvo pravice do zasebnosti in osebnih podatkov v Sloveniji?

Kazenskopravno varstvo je predvideno v Kazenskem zakoniku, zlasti v šestnajstem poglavju, v katerem so navedena kazniva dejanja zoper človekove pravice in svobode, kot npr. neupravičeno prisluškovanje in tajno snemanje (137. člen KZ), neupravičeno slikovno snemanje (138. člen KZ), kršitev tajnosti občil (139. člen KZ), nedovoljena objava zasebnih pisanj (140. člen KZ) in zlasti zloraba osebnih podatkov (143. člen KZ). Poleg tega so kazniva dejanja zoper čast in dobro ime (ugled) navedena v osemnajstem poglavju (158.-169. člen KZ), in sicer: razžalitev, obrekovanje, žaljiva obdolžitve, opravljanje, očitane kaznivega dejanja z namenom zaničevanja, sramotitev Republike Slovenije, sramotitev tuje države ali mednarodne organizacije ali sramotitev slovenskega naroda ali narodnih skupnosti. Za storitev navedenih kaznivih dejanj je predvidena denarna ali zaporna kazen. Poleg tega se odvzame premoženjska korist, ki je bila pridobljena s kaznivim dejanjem ali zaradi njega. Če so kazniva dejanja zoper čast in ugled storjena s tiskom, po radiu, televiziji ali z drugim sredstvom javnega obveščanja ali na javnem shodu, je zagrožena kazen hujša (podvojena) in po 169. členu KZ sme sodišče odločiti, da se sodba na stroške obsojenca objavi na isti način, kot je bilo dejanje storjeno, v celoti ali v izvlečku. Kazniva dejanja zoper čast in ugled lahko stori kdorkoli, tudi novinar. V 166. členu KZ pa je posebej predvidena kazen za odgovornega urednika, če so kazniva dejanja storjena z javno objavo v medijih (razen če je šlo za prenos oddaje v živo in kaznivega dejanja ni mogel preprečiti) in za izdajatelja ali tiskarja (če je bilo dejanje storjeno po neperiodični tiskani publikaciji) ali izdelovalca (če je bilo kaznivo dejanje storjeno po gramofonski plošči, na zgoščenki, filmu, DVD-ju in drugih video-sredstvih, zvočnih ali podobnih sredstvih, ki so namenjena širšemu krogu ljudi).

Civilnopravno varstvo je predvideno v Obligacijskem zakoniku (OZ) v več smereh. V

poglavju o povzročitvi škode (131.-189. člen OZ) so predvideni različni ukrepi. Kadar kršitev grozi in jo je mogoče preprečiti, so predvideni ukrepi za preprečitev nevarnosti in prenehanje ravnanja; kadar pa je škoda nastala, je mogoč odškodninski zahtevek za povzročeno premoženjsko in nepremoženjsko škodo. Premoženjska škoda je vsako zmanjšanje premoženja ali preprečitev njegovega povečanja. Nepremoženjska škoda se izraža kot telesne bolečine ali strah ali kot duševne bolečine zaradi skazenosti, zmanjšanja življenjske aktivnosti ali posega v čast in ugled, svobodo ali druge človekove pravice. Načeloma se jo skuša povrniti na nepremoženjskem področju, npr. z opravičilom, preklicem izjave, objavo sodbe ali drugimi ustreznimi ukrepi, sicer pa z denarjem. Denarna odškodnina zaradi posegov v človekovo zasebnost, njegovo čast in ugled, pravico do zdravega okolja je različna, odvisna od stopnje in trajanja »duševnih bolečin« in drugih okoliščin posameznega primera. V slovenski sodni praksi znaša od manj kot 1000 €, kadar gre za kršitve med zasebniki, do kakih 10.000 € in največ 27.000 € za najhujše kršitve, povzročene z mediji. V primerjavi s sodno prakso v nekaterih drugih državah, so povprečni prisojeni zneski morda sprejemljivi, toda najvišje odškodnine so nizke. Tu ne gre samo z Združenim kraljestvom in ZDA, kjer v odločenih primerih priznavajo denarno odškodnino kot kazen (punitive damages); temveč tudi za primerjavo s sosednjo Avstrijo, Italijo, Francijo, Španijo in Nemčijo. To kaže na potrebo po zvišanju denarne odškodnine, še posebej, ker je v našem pravu mogoče priznati subjektivno višino odškodnine za premoženjsko škodo, če je bila škoda povzročena namenoma. Obligacijski zakonik omogoča tudi varstvo zaradi neupravičene pridobitve tistega, ki nedovoljeno poseže v pravico do zasebnosti ali do varstva osebnih podatkov. V 190. členu OZ je določeno, da mora povrniti prejetu ali nadomestiti vrednost dosežene koristi. Povrnitev prejetega je mogoče zahtevati npr. tedaj, ko storilec prejme denarno plačilo, vrednost dosežene koristi pa bi se pri medijih lahko odrazila v večjem številu prodanih izvodov publikacije ali v večji gledanosti oddaje, čeprav je to težko dokazati.

ZVOP-I predvideva tudi upravni postopek in kazni za prekrške, ki se lahko izrečejo pravni osebi ali samostojnemu podjetniku od 2086,46 € do 12.518,18 € in odgovorni osebi v znesku od 417,29 € do 2086,46 €. Državni nadzornik za varstvo osebnih podatkov pri Informacijskem pooblaščenca je doslej že izrekel kazni, vendar ne tolikokrat, da bi se izoblikovala ustaljena praksa. Kazen izdajatelju dnevnika v znesku 1.000.000 SIT oz. 4.173 €, odgovornemu uredniku pa 200.000 SIT oz. 835 € je izrekel, ker je bil v časopisu 7. 3. 2006 objavljen obdukcijski zapisnik treh žrtev nesreče pred vhomom v diskoteko Lipa v Spodnjih Pirničah. Enako kazen je izrekel tudi v primeru objave podatkov o plačah zaposlenih pri drugem izdajatelju časopisa.

Praksa Informacijskega pooblaščenca na področju medijev kot obdelovalcev osebnih podatkov

1. Mediji in obveznost uporabe določb ZVOP-I

Vprašanje: Kdaj določbe ZVOP-I zavezujejo medij?

Odgovor: Informacijski pooblaščenec je pristojen le za tisti del pravice do zasebnosti, ki se nanaša na varstvo osebnih podatkov in ga ureja 38. člen Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991, s spremembami in dopolnitvami; v nadaljevanju Ustava RS). Prispevki v medijih se običajno nanašajo tudi na del širše pravice, katere meje so začrtane v 35. členu Ustave RS. Ta določa, da je zagotovljena nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic. Varstvo te pravice je zagotovljeno po sodni poti.

Za razumevanje pristojnosti Informacijskega pooblaščenca je pomembno razumevanje nekaterih splošnih pojmov, kot jih določa ZVOP-I. Po določilu 1. točke 6. člena ZVOP-I je osebni podatek katerikoli podatek, ki se nanaša na posameznika, ne glede na obliko, v kateri je izražen. 2. točka istega člena nadalje določa, da mora biti posameznik določena ali določljiva fizična oseba, na katero se nanaša osebni podatek, pri čemer je določljiva, če se jo lahko neposredno ali posredno identificira, predvsem s sklicevanjem na identifikacijsko številko, enega ali več dejavnikov, ki so značilni za njeno fizično, fiziološko, duševno, ekonomsko, kulturno ali družbeno identiteto, pri čemer način identifikacije ne povzroča velikih stroškov, nesorazmerno velikega napora ali ne zahteva veliko časa. ZVOP-I v skladu s 1. členom določa pravice, obveznosti, načela in ukrepe, s katerimi se preprečujejo neustavni, nezakoniti in neupravičeni posegi v zasebnost in dostojanstvo posameznika pri obdelavi osebnih podatkov. Slednje glede na določilo 3. točke 6. člena ZVOP-I pomeni kakršnokoli delovanje ali niz delovanj, ki se izvaja v zvezi z osebnimi podatki, ki so avtomatizirano obdelani ali ki so pri ročni obdelavi del zbirke ali so namenjeni vključitvi v zbirko (kot obdelava se šteje zlasti zbiranje, pridobivanje, vpis, urejanje, shranjevanje, uporaba, sporočanje, širjenje ali drugo dajanje na razpolago, ...). Zbirka pa je glede na določilo 5. točke 6. člena ZVOP-I vsak strukturiran niz podatkov, ki vsebuje vsaj en osebni podatek, ki je dostopen na podlagi meril, ki omogočajo uporabo ali

združevanje podatkov, ne glede na to, ali je niz centraliziran, decentraliziran ali razpršen na funkcionalni ali geografski podlagi; strukturiran niz podatkov je niz podatkov, ki je organiziran na takšen način, da določi ali omogoči določljivost posameznika.

Objava osebnih podatkov v medijih sama po sebi ne predstavlja kršitve določb ZVOP-I. Kot izhaja iz določb, navedenih v prejšnjem odstavku, bi objava osebnih podatkov lahko predstavljala kršitev s področja varstva osebnih podatkov, če bi pri tem prišlo do nezakonitega posredovanja osebnih podatkov iz zbirke osebnih podatkov. Če medij objavi osebne podatke, ki so del zbirke oziroma so namenjeni vključitvi vanjo, za takšno ravnanje pa nima niti podlage v zakonu niti privolitve posameznikov, na katere se objavljeni osebni podatki nanašajo, bi pri tem lahko šlo za kršitev določb ZVOP-I. V primeru, ko medij objavi podatke, ki predstavljajo zgolj zatrjevanje nekaterih dejstev in ne predstavljajo osebnega podatka (izhajajočega) iz zbirke, ne gre za kršitev določb ZVOP-I, kar pa ne pomeni, da oškodovanec ni deležen morebitnega sodnega varstva.

Če mediji glede na vsebino prejšnjih odstavkov kršijo določila ZVOP-I, je pri Informacijskem pooblaščenca možno vložiti prijavo zaradi zlorabe osebnih podatkov. Več o tem, kako vložiti prijavo, se nahaja na spletni strani Informacijskega pooblaščenca (<http://www.ip-rs.si/varstvo-osebnih-podatkov/pravice-posameznika/kako-vlozim-prijavo/>), kjer je pripravljen tudi vzorec pritožbe. V prijavi zaradi zlorabe osebnih podatkov je potrebno podrobno pojasniti okoliščine zatrjevane kršitve in priložiti tudi dokaze, ki potrjujejo navedbe prijavitelja, saj Informacijski pooblaščenec kot inšpekcijski organ le tako lahko ukrepa skladno s svojimi pristojnostmi.

2. *Medijska objava osebnih podatkov, povezanih s sodnim postopkom*

Vprašanje: Ali je dopustna objava dokumentov organov pregona?

Odgovor: Kot primer vzemimo na primer zahtevo za preiskavo, ki običajno vsebuje ime, priimek, datum in kraj rojstva, stalno prebivališče in državljanstvo osumljenca. Na podlagi tehtanja svobode izražanja, interesa javnosti do obveščenosti o aktualnih dogodkih in zakonitega interesa javnega sektorja na eni strani v razmerju do javnega interesa, da se ohrani javni red in mir na drugi strani, Informacijski pooblaščenec ugotavlja, da objava imena in priimka osumljenca,

ki se nahajata v zahtevi za preiskavo, pod določenimi pogoji ne pomeni kršitve ustavno zagotovljene pravice varstva osebnih podatkov, ki je konkretizirana v ZVOP-I. Pri obdelavi ostalih osebnih podatkov iz primeroma navedenega dokumenta pa je načeloma potrebno spoštovati določila 3. in 8. člena ZVOP-I.

Obdelava v prejšnjem odstavku navedenih osebnih podatkov, kamor po določilu 3. točke 6. člena ZVOP-I sodi tudi njihova javna objava, je z vidika 8. člena ZVOP-I dopustna, če obdelavo osebnih podatkov in osebne podatke, ki se obdelujejo, določa zakon ali če je za obdelavo določenih osebnih podatkov podana osebna privolitev posameznika. Pri tem pa je potrebno izhajati iz splošnega načela sorazmernosti glede obdelave osebnih podatkov, urejenim v 3. členu ZVOP-I. Po tej določbi morajo biti osebni podatki, ki se obdelujejo, ustrezni in po obsegu primerni glede na namene, za katere se zbirajo in nadalje obdelujejo. To načelo je tako ustrezno določilo prvega odstavka 6. člena Direktive 95/46/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. oktobra 1995 (UL L 281, 23. 11. 1995) o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov, ki pa odseva znano trilogijo ustavnopravnega načela sorazmernosti, v skladu s katero se (tudi pri omejitvi ali posegu v samo pravico do varstva osebnih podatkov zaradi javnega interesa ali pravic tretjih oseb) preverja tako vrsto kot tudi obseg podatkov, ki naj bi se jih obdelovalo. Na to načelo se je sklicevalo tudi Ustavno sodišče RS v obrazložitvi odločbe št. U-I-238/99 z dne 9. 11. 2000 (Uradni list RS, št. 113/00), v kateri je navedlo, da so posegi v ustavno zagotovilo varstva osebnih podatkov iz 38. člena Ustave RS po ustaljeni ustavni sodni presoji dopustni, če so v skladu z načelom sorazmernosti. To pomeni, da mora biti omejitev potrebna in nujna za doseg zasledovanega ustavno dopustnega cilja ter v sorazmerju s pomembnostjo tega cilja (tretji odstavek 15. člena in 2. člen Ustave RS). Pri tehtanju ob trku več temeljnih človekovih pravic oziroma pri prepovedi čezmernih posegov vanje je zato vedno potrebno presojati, ali so omejitve teh pravic oziroma posegi vanje sorazmerni in utemeljeni z ustavno dopustnim ciljem, ki želi zavarovati ali zagotoviti druge ustavno varovane dobrine, torej tudi javno korist, kadar se preko nje neposredno ali posredno varujejo pravice drugih, vključno z izjemami 8. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah (v nadaljevanju EKČP) (prim. sodbo Evropskega sodišča za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) z dne 26.03.1987 v zadevi Leander v. Sweden, prijava št. 9248/81). In sicer tako, da v najmanjši možni meri vplivajo na pravice in interese prizadetih subjektov oziroma, da se odmeri upravičenost nujnega posega vanje s težo posledic, kot to smiselno izhaja tudi iz odločbe Ustavnega sodišča RS št. U-I-60/03 z dne 4. 12. 2003 (Uradni list RS, št. 131/03).

Iz ustavnega izhodišča sorazmernosti, da mora biti teža posega v varovano pravico, torej v varstvo osebnih podatkov, v sorazmerju z objektivnim pomenom druge ustavno varovane pravice oziroma javne koristi državljanov (prim. 15. člen Ustave RS), konkretiziranim v 3. členu ZVOP-I izhajajo, da je potrebno objavo osebnih podatkov presojati tudi z vidika ustavno zagotovljene svobode izražanja, ki je določena v 39. členu Ustave RS in konkretizirana v Zakonu o medijih (Uradni list RS, št. 110/06; v nadaljevanju ZMed). Pri tem je glede uporabe določb ZVOP-I v zvezi z osebnimi podatki, ki jih za namene obveščanja javnosti obdelujejo mediji, ob upoštevanju določb tretjega odstavka 7. člena ZVOP-I ter z uporabo argumenta a contrario mogoče zaključiti, da so mediji pri obdelavi osebnih podatkov, ki jih vsebuje na primer zahteva za preiskavo, dolžni upoštevati vse določbe ZVOP-I, razen določb drugega odstavka 25. člena, 26. člena, 27. člena in 28. člena ter V. dela tega zakona. To pomeni, da morajo tudi mediji pri objavi osebnih podatkov izhajati iz 3. člena ZVOP-I, torej načela sorazmernosti.

Uporabo načela sorazmernosti v tovrstnih primerih je mogoče zarisati v skladu z ustaljeno sodno prakso, ki jo je začrtalo že ESČP, ki je že v nekaj primerih, na primer v primeru Von Hannover proti Nemčiji z dne 24. junija 2004, ki je razsodilo naslednje:

- *medijem je priznan ožji obseg pravice za poseganje v zasebnost javnih oseb, če te niso politiki, če ne izvršujejo uradne oziroma politične funkcije, zaradi česar jih ni mogoče opredeliti kot absolutno javne osebe »par excellence«;*
- *medijem ni priznana pravica do poseganja v zasebnost javnih oseb, ki niso javne »par excellence«, če podrobnosti iz njihovega zasebnega življenja niso pomembne za javno družbeno razpravo o zadevah, ki so v splošnem oziroma javnem družbenem interesu;*
- *zvedavost javnosti in medijsko ponudbo razvedrilnih vsebin (v tabloidnem ali komercialnem tisku) ni mogoče opredeliti kot javni interes, ki bi dovoljeval (nelegitimne) posege v zasebnost javnih oseb, ki niso absolutno javne »par excellence«;*
- *ne svoboda izražanja ne pravica do zasebnosti po značaju nista absolutni, zato ju je treba v primeru njunega medsebojnega konflikta primerno uravnotežiti;*
- *ESČP je državam podpisnicam EKČP naložilo tudi dolžnost natančnejše razmejitve med posameznimi javnimi osebnostmi (več glej v A. Teršek, Svoboda medijev in varstvo zasebnosti: kritika dveh precedensov, predlog razvrstitve »javnih oseb« in predlog ustavnopravnih standardov, Dnevi civilnega prava, Portorož 2006, zbornik, IPP pri PF v Ljubljani).*

Če oseb v določenem primeru ni mogoče opredeliti kot javne osebe »par excellence«, medijem ni priznana pravica do poseganja v njihovo zasebnost tako rekoč brez omejitev. Podrobni osebni podatki v takšnem primeru najverjetneje niso pomembni za javno družbeno razpravo o zadevah, ki so v splošnem oziroma javnem družbenem interesu. V vsakem posamičnem primeru je potrebno presoditi, ali z vidika interesa javnosti do obveščeniosti o aktualnih dogodkih zadošča razkritje le nekaterih osebnih podatkov iz obravnavanega dokumenta. V primeru objave zahteve za preiskavo bi to pomenilo na primer razkritje imena in priimka osumljenca. Z objavo navedenih osebnih podatkov bi bili namreč javnosti v zadostni meri posredovani podatki o aktualnih dogodkih. Ostali osebni podatki, ki so običajno navedeni v zahtevi za preiskavo, pa nikakor niso podatki, ki bi bili pomembni v zvezi z interesom javnosti in svobodo izražanja, saj je posameznik po določbi 2. točke 6. člena ZVOP-I določljiv že z objavljenim imenom in priimkom ter ostalimi podatki, ki izhajajo iz objavljenega dokumenta.

Zakonit interes javnega sektorja je med drugim tudi seznanjanje javnosti z družbeno škodljivimi in negativnimi pojavi (prim. sodba Vrhovnega sodišča RS, opravilna št. II Ips 421/2004 z dne 12.1.2006). Vendar pa je pri tem potrebno poudariti, da tudi javni sektor zavezuje načelo sorazmernosti. Temelj načela sorazmernosti je, da mora biti vsak ukrep organa pravno dopusten in v skladu s ciljem, ki ga predpis, na podlagi katerega ukrepa, zagotavlja. Zahteva za preiskavo predstavlja del rednega kazenskega postopka. Temeljni namen kazenskega postopka je zagotoviti, da se nihče, ki je nedolžen, ne obsodi, storilcu kaznivega dejanja pa se izreče kazenska sankcija ob pogojih, ki jih določa kazenski zakon in na podlagi zakonitega postopka. Cilj preiskave je, da se zberejo dokazi in podatki, ki so potrebni za odločitev, ali naj se vložijo obtožnica ali ustavi postopek, dokazi, za katere je nevarnost, da jih na glavni obravnavi ne bo mogoče ponoviti ali da bila njihova izvedba zvezana s težavami, kot tudi drugi dokazi, ki utegnejo biti koristni za postopek in je glede na okoliščine primera smotrno, da se izvedejo. Informacijski pooblaščenec meni, da za doseg tega cilja v konkretnem primeru ni potrebno, da je javnost seznanjena z vsemi osebnimi podatki, ki jih zahteva za preiskavo vsebuje. Na podlagi navedenega Informacijski pooblaščenec zaključuje, da tudi zakoniti interes javnega sektorja ne zadošča za objavo vseh osebnih podatkov, ki so navedeni v primeroma navedeni zahtevi za preiskavo.

Glede na navedeno, izhajajoč iz načela sorazmernosti, objava datuma in kraja rojstva, stalnega prebivališča in državljanstva osumljenca, za katerega medij nima

niti ustrezne zakonske podlage niti osebne privolitve posameznika, na katerega se nanašajo osebni podatki, ki so objavljeni, niti ni v skladu z ustavnim načelom sorazmernosti izkazana prevlada ustavne pravice vedeti nad pravico do varstva osebnih podatkov, pomeni prekomerno in s tem nezakonito obdelavo osebnih podatkov oziroma kršitev določb 3. člena ZVOP-1.

Informacijski pooblaščenec opozarja še, da bi objava vseh osebnih podatkov, ki jih vsebuje zahteva za preiskavo, lahko pomenila poseg v posameznikovo pravico varstva osebnih podatkov, ki bi lahko vodila v zlorabo objavljenih osebnih podatkov (na primer ponarejanje dokumentov na podlagi podrobnih osebnih podatkov osumljenca ali pa javnost lahko posameznika, na katerega se objavljene osebni podatki nanašajo, neutemeljeno povezuje s kaznivim dejanjem in ga zaradi tega tudi osebno napada, moti njegovo zasebnost pred njihovim domom...), iz česar izhaja, da obstaja tudi nevarnost za javni red in mir.

Vprašanje: Ali je dopustna objava obdukcijских zapisnikov, ki se nanašajo na žrtev?

Odgovor: Obdukcijских zapisniki vsebujejo občutljive osebne podatke, katerih obdelava je urejena v 8. točki 13. člena ZVOP-1, ki določa, da je obdelava občutljivih osebnih podatkov dopustna, če tako določa drug zakon zaradi izvrševanja javnega interesa. Ta določba se konkretizira v zakonih, ki urejajo posamezna področja, pri čemer lahko zakonodajalec poda zakonsko pooblastilo za obdelavo občutljivih osebnih podatkov le tedaj, če je obdelava takšnih podatkov nujno potrebna zaradi izvrševanja javnega interesa in bo interes javnosti prevladal nad interesom posameznika.

Javni interes na področju medijev je določen v 4. členu ZMed, ki taksativno našteva programske vsebine, 42. člen pa ureja pravico do odgovora na objavljeno informacijo, ki je po določbi prvega odstavka namenjena zagotavljanju javnega interesa po objektivni, vsestranski in pravočasni informiranosti kot enim od nujnih pogojev demokratičnega odločanja o javnih zadevah. Iz navedenega izhaja zaključek, da ZMed ne definira javnega interesa v smislu 8. točke 13. člena ZVOP-1, zato je potrebno zaključiti, da ZMed ne daje pravne podlage za obdelavo občutljivih osebnih podatkov, vsebovanih v obdukcijских zapisnikih žrtev. Javni interes kot normativni pojem je v ZMed omejen na takšne vsebine, ki nimajo niti oddaljene povezave z objavo občutljivih osebnih podatkov.

Pravica medijev do svobode izražanja ni absolutna pravica, pač pa je tako kot vse ostale temeljne človekove pravice lahko omejena z drugimi človekovimi pravicami (peti odstavek 25. člena Ustave RS). Kot ugotavlja že Višje sodišče v Ljubljani v svoji sodbi VSL II CP 476/99 z dne 28. 9. 2000, je pravica do svobode izražanja omejena zaradi poseganja v druge človekove pravice, oziroma je pravica in dolžnost informiranja omejena tedaj, ko posega v drugo človekovo pravico. Ob tem je potrebno poudariti, da je pravico do svobode izražanja omejil tudi že sam ZMed in sicer v 6. in 45. členu. Po določbah 6. člena ZMed temelji dejavnost medijev med drugim tudi na nedotakljivosti in varstvu človekove osebnosti in dostojanstva, iz 2. alineje četrtega odstavka 45. člena ZMed pa jasno izhaja, da mediji niso upravičeni do informacij, če bi to pomenilo kršitev tajnosti osebnih podatkov v skladu z zakonom, razen če se z njihovo objavo lahko prepreči hujše kaznivo dejanje ali neposredna nevarnost za življenje ljudi in njihovo premoženje. Določbe 6. in 45. člena ZMed tudi jasno nakazujejo javni interes v zvezi za objavo podatkov, ki posegajo v posameznikove pravice do osebnega dostojanstva, zasebnosti in varstva osebnih podatkov: mediji so pri izvrševanju pravice do izražanja dolžni spoštovati nedotakljivost in varstvo človekove osebnosti in dostojanstva, poseg v te pravice pa je dopusten le izjemoma in sicer v primeru, če se s takšnim posegom prepreči hujše kaznivo dejanje ali neposredna nevarnost za življenje ljudi in njihovo premoženje.

Pri morebitni medijski objavi obdukcijских zapisnikov, ki se nanašajo na žrtev, bi torej prišlo do trka oziroma kolizije dveh človekovih pravic (svoboda izražanja in varstvo osebnih podatkov), pri čemer je ustrezno mejo treba poiskati v skladu z ustavnim načelom sorazmernosti, ki ga konkretnije opredeljuje 3. člen ZVOP-1 in po katerem morajo biti osebni podatki, ki se obdelujejo, ustrezni in po obsegu primerni glede na namene, za katere se zbirajo in nadalje obdelujejo (več podatkov o uporabi načela sorazmernosti v praksi se nahaja v odgovoru na prvo vprašanje v drugi točki tega poglavja smernic). Ob uporabi določb 6. in 45. člena ZMed bi bil torej medij upravičen pridobiti in objaviti obdukcijских zapisnike ali dele le-teh le v primeru, če bi se s takšnim ravnanjem preprečilo hujše kaznivo dejanje ali neposredna nevarnost za življenje ljudi in njihovo premoženje.

Vprašanje: Ali je dopustna medijska objava fotokopije osebnega dokumenta osumljenca?

Odgovor: Kot primer vzemimo objavo fotokopije osebne izkaznice osumljenca, pri čemer se obdelujejo naslednji osebni podatki: fotografija, ime, priimek, da-

tum rojstva, kraj rojstva, EMŠO, spol, številka osebne izkaznice, datum izdaje osebne izkaznice, datum poteka osebne izkaznice, kraj izdaje osebne izkaznice in podpis.

V skladu z določbami 8. člena ZVOP-I, ki so zavezujoče tudi za medije, Informacijski pooblaščenec poudarja, da mora imeti medij za objavo osebnih podatkov, ki so navedeni na osebni izkaznici, zakonsko podlago ali pridobiti osebno privolitev posameznikov, katerih osebne podatke objavlja, ali pa izkazati prevlado pravice javnosti vedeti za vse osebne podatke, zapisane na objavljeni osebni izkaznici. Pri tem morajo biti objavljeni osebni podatki po obsegu primerni glede na namen, zaradi katerega so objavljeni, sicer gre lahko za kršitev načela sorazmernosti (več podatkov o uporabi načela sorazmernosti v praksi se nahaja v odgovoru na prvo vprašanje v drugi točki tega poglavja smernic). Iz navedenega izhaja, da je medij pred objavo fotokopije celotne osebne izkaznice osumljenca dolžan prekriti naslednje osebne podatke: datum rojstva, kraj rojstva, EMŠO, spol, številka osebne izkaznice, datum izdaje osebne izkaznice, datum poteka osebne izkaznice, kraj izdaje osebne izkaznice in podpis posameznika, na katerega se nanaša osebna izkaznica.

3. Osebni podatki zaposlenih in objava v medijih

Vprašanje: Ali je dopustna medijska objava osebnih podatkov zaposlenih v zasebnem sektorju?

Odgovor: Če bi medij objavil na primer imena in priimke prejemnikov najvišjih bruto in neto izplačanih plač zaposlenih v gospodarski družbi, čeprav za tako obdelavo osebnih podatkov ne bi imel podlage niti v zakonu niti v osebni privolitvi posameznika, bi s takšnim ravnanjem navedene osebne podatke nezakonito posredoval javnosti.

Pri obdelavi osebnih podatkov zaposlenih v gospodarski družbi bi šlo za obdelavo osebnih podatkov na področju zasebnega sektorja, pri čemer sta obdelava ter varstvo osebnih podatkov podrobneje določena v Zakonu o delovnih razmerjih. Skladno z omenjenim zakonom in ob spoštovanju določb 8. člena ZVOP-I bi medij lahko podatke o prejemnikih najvišjih bruto in neto izplačanih plač zaposlenih v gospodarski družbi objavil le, če bi bilo to potrebno zaradi uresničevanja pravic in obveznosti iz delovnega razmerja ali v zvezi z delovnim

razmerjem, ali če bi imel osebno privolitev posameznika, na katerega se podatki nanašajo.

Javnost plač je določena le za javni sektor, pri čemer je izrecno določeno, da javna podjetja in gospodarske družbe, v katerih ima večinski delež oziroma prevladujoč vpliv država, niso del javnega sektorja. Medij se pri takšni objavi ne bi mogel sklicevati na pravico do svobode izražanja in javni interes, ker so, upošteva tretji odstavek 15. člena Ustave RS in 10. člena EKČP, človekove pravice in temeljne svoboščine omejene s pravicami drugih. Poleg tega je pravico do svobode izražanja omejil tudi že ZMed (več podatkov o tem se nahaja v odgovoru na drugo vprašanje v drugi točki tega poglavja smernic), po katerem bi bil medij upravičen pridobiti in objaviti sporne podatke le takrat, ko bi s tem preprečil hujše kaznivo dejanje ali neposredno nevarnost za življenje ljudi in njihovo premoženje, o čemer pa v obravnavanem primeru najverjetneje ne bi bilo mogoče govoriti. Objava v prvem odstavku navedenih osebnih podatkov bi tako posegla v ustavne pravice do osebnega dostojanstva, varstva zasebnosti in osebnostnih pravic ter pravico do varstva osebnih podatkov, pravica do svobode izražanja pa v tem trku pravic najverjetneje ne bi prevladala.

Vprašanje: Katere podatke javnih uslužbencev je dopustno objaviti v medijih?

Odgovor: Po določbi 1. člena Zakona o javnih uslužbencih (Ur. l. RS, št. 63/2007; v nadaljevanju ZJU) je javni uslužbenec posameznik, ki sklene delovno razmerje v javnem sektorju. Javni sektor so v skladu z drugim odstavkom 1. člena ZJU državni organi in uprave samoupravnih lokalnih skupnosti, javne agencije, javni skladi, javni zavodi in javni gospodarski zavodi ter druge osebe javnega prava, če so posredni uporabniki državnega proračuna ali proračuna lokalne skupnosti.

Pri dostopu do imena in priimka ter do nekaterih drugih osebnih podatkov javnih uslužbencev je treba upoštevati določbo prve alineje tretjega odstavka 6. člena Zakona o dostopu do informacij javnega značaja (Uradni list RS, št. 51/06 - uradno prečiščeno besedilo in 117/06 - ZDavP-2; v nadaljevanju ZDIJZ), v kateri je navedeno, da se ne glede na določbo prvega odstavka 6. člena ZDIJZ (kjer je kot ena izmed enajstih izjem, zaradi katerih se dostop do informacije zavrne, opredeljen osebni podatek), dostop do zahtevane informacije dovoli, če gre za podatke o porabi javnih sredstev ali podatke, povezane z opravljanjem javne funkcije ali delovnega razmerja javnega uslužbenca, razen v primerih iz 1. (tajni podatki) in 5. do 8. točke prvega odstavka 6. člena ZDIJZ, ter v primerih, ko za-

kon, ki ureja javne finance ali zakon, ki ureja javna naročila, določata drugače.

Poglavitni namen sistema javnih uslužbencev, urejen v ZJU, je zagotoviti sistem izbire uradnikov, ki temelji na čim bolj objektivnih merilih strokovne usposobljenosti. Ta namen se zagotovi predvsem s postopkom, po katerem se prosto delovno mesto zasede. Ob tem je potrebno omeniti 7. člen ZJU, kjer je opredeljeno načelo enakopravne dostopnosti, ki pomeni, da ima vsakdo, pod enakimi pogoji, pravico do enakega dostopa do delovnih mest v javnem sektorju, in sicer na tak način, da je zagotovljena izbira kandidata, ki je najbolje strokovno usposobljen za opravljanje nalog na delovnem mestu. To načelo se razteza na vsako zasedbo prostega delovnega mesta, četudi ne gre za novo zaposlitev, vsaj glede vidika, da lahko delovno mesto zasede samo tisti, ki je najbolj oziroma primerno strokovno usposobljen. S tem načelom se v uslužbenko pravo uvaja konkurenca, profesionalnost, učinkovitost in istočasno preprečuje korupcija.

Glede dostopa do osebnih podatkov javnih uslužbencev je treba poudariti tudi, da v skladu z doktrino pričakovane zasebnosti, ki jo je prevzelo tudi Evropsko sodišče za človekove pravice v primerih *Halford v. Združeno kraljestvo* (25. 6. 1997, Reports, 1997-III) in *Copland v. Združeno kraljestvo* (3. 4. 2007, Appl. No. 62617/00), nato pa še Ustavno sodišče Republike Slovenije v odločbi U-I-25/95, javni uslužbenec ni upravičen pričakovati zasebnosti glede svojega imena, naziva, položaja, plače, službenega naslova in tistih delov iz uspešne prijave na delovno mesto, ki izkazujejo kvalifikacije osebe, potrebne za določeno delovno mesto. Oseba, zaposlena v javnem sektorju, ima torej bistveno zmanjšano pričakovanje zasebnosti zaradi načela odprtosti, ki terja transparentno delovanje organa s ciljem čim večje udeležbe državljanov pri izvajanju oblasti. Na tej teoretični podlagi temelji tudi določba tretjega odstavka 6. člena ZDIJZ.

Upošteva se navedeno prva alineja tretjega odstavka 6. člena ZDIJZ predstavlja pravno podlago za medijsko objavo osebnih podatkov, ki so povezani z opravljanjem javne funkcije oziroma delovnega razmerja javnega uslužbenca, saj so ti podatki prosto dostopna informacija javnega značaja.

Vendar pa Informacijski pooblaščenec opozarja, da je pred medijsko objavo v potrebno presoditi, kateri osebni podatki, so v povezavi z delovnim razmerjem javnih uslužbencev in skladno s tem ne predstavljajo izjeme od prosto dostopnih informacij javnega značaja. Merila, na podlagi katerih je se opravi ta presoja, so običajno določena v aktu o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih

mest določenega organa javnega sektorja oziroma v besedilu javnega natečaja za posamično delovno mesto. Posledica ugotovitev medija po opravljeni presoji je njegova dolžnost, da pri objavi tovrstnih osebnih podatkov javnih uslužbencev prekrije vse osebne podatke, ki niso v povezavi z delovnim razmerjem javnih uslužbencev, kot so na primer naslov prebivališča, datum in kraj rojstva, EMŠO, ime staršev, število otrok in njihova imena, zasebna telefonska številka, število opravljenih izpitov in povprečna ocena pri študiju, ... Navedeni podatki načeloma ne predstavljajo prosto dostopnih informacij javnega značaja in zato sodijo med varovane osebne podatke.

4. Objava posnetkov in fotografij kot osebnih podatkov v medijih

Vprašanje: Ali je za objavo fotografije oziroma posnetka v medijih potrebno pridobiti privolitev upodobljenega posameznika?

Odgovor: Objava fotografije ali posnetka posameznika v medijih ne predstavlja nujno kršitve določb ZVOP-I. Fotografije ali posnetki bi pomenili zbirko osebnih podatkov, ki je varovana z določbami ZVOP-I, če bi bili objavljeni na takšen način, da bi omogočali določljivost posameznika. Takšen primer zbirke osebnih podatkov bi lahko nastal, če bi bili v prispevku, skupaj s fotografijami in posnetki, objavljeni tudi osebni podatki (na primer ime in priimek, letnica rojstva ali bivališče, ...) upodobljenega posameznika. V tem primeru bi moral medij upoštevati določbe ZVOP-I, kar pomeni, da bi tovrstne osebne podatke lahko objavil le, če obdelavo (na primer objavo) osebnih podatkov in osebne podatke, ki se obdelujejo, določa zakon ali če je za obdelavo določenih osebnih podatkov podana osebna privolitev posameznika (8. člen ZVOP-I).

Če v prejšnjem odstavku navedeni pogoj pri objavi fotografij oziroma posnetkov ni izpolnjen, medija ne zavezujejo določbe ZVOP-I, vendar je omejen pravico upodobljenih posameznikov do zasebnosti. Varstvo te pravice posameznik lahko uveljavlja pred pristojnimi sodišči.

Kljub temu, da širši vidik pravice do zasebnosti, katere meje so začrtane v 35. členu Ustave RS, že ni več področje, ki ga pokriva Informacijski pooblaščenec, v nadaljevanju pojasnjuje nekaj pojmov, pomembnih za razumevanje pravice do zasebnosti v zvezi s fotografiranjem oziroma snemanjem, kot jih razlagata sodobna teorija in praksa. Pri presojanju posegov v pravico do zasebnosti in

osebnostne pravice je pomembno vedeti, da se mora vsak posameznik, ki se udeleži javne prireditve (kot nastopajoči ali pa zgolj kot gledalec) zavedati, da na takšni prireditvi obstaja večja verjetnost, da bo fotografiran oziroma posnet in torej mora dopustiti to možnost. Pri tem na primer posameznika ni dovoljeno fotografirati na javni prireditvi kot osrednji motiv fotografije in ta izdelek potem objaviti, dovoljeno pa je na primer posneti fotografijo o javnem dogodku kot takšnem ali posneti dokumentarec o javni prireditvi, ki vključuje tudi podobo posameznika (več o tem A. Teršek, Svoboda medijev in varstvo zasebnosti: kritika dveh precedensov, predlog razvrstitve »javnih oseb« in predlog ustavnopravnih standardov, Dnevi civilnega prava, Portorož, zbornik, IPP pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 2006). Na javnih mestih večji vdor v informacijsko zasebnost in zasebnost na sploh lahko pričakujejo t.i. absolutne osebe sodobnega življenja.

Sodobna pravna teorija in sodna praksa sta enotni, da fotografiranje oziroma snemanje določene osebe brez njene vednosti in privolitve ni sporno (Finžgar A., Osebnostne pravice, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1985, str. 132). Medtem ko postopek fotografiranja oziroma snemanja (razen v primerih, kot je na primer fotografiranje na skrivaj s pomočjo kakovostnih teleobjektivov ali s pomočjo majhnih, skritih kamer ali kadar fotografirani to izrecno prepove) še ne predstavlja posega v zasebnost, to ne velja za objavo fotografije oziroma posnetka osebe v tiskanem ali spletnem mediju, ki predstavlja poseg v zavarovano osebnostno dobrino, to je lastno podobo. Za izključitev protipravnosti objave portreta oziroma posnetka je najbolj enostaven način pridobitev privolitve posameznika. Teoretiki opozarjajo, da privolitev velja le za določeno osebo, kateri je bila privolitev dana, ter za dogovorjeni čas, način in namen objave (Finžgar A., Osebnostne pravice, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1985, str. 105). Varstvo osebnostnih pravic upodobljene osebe pa ni absolutno. Poseg v lastno podobo lahko opravičuje nek višji zasebni ali javni interes. V teh primerih je treba odločiti na podlagi tehtanja pomena nasprotujočih si interesov, ki so različni od primera do primera. Eden izmed takšnih primerov so fotografije oziroma posnetki osebnosti iz sodobnega življenja, ki zanimajo javnost. V sodni praksi sta se oblikovali dve skupini oseb, ki zaradi svojega položaja v družbi uživajo znatno manjše varstvo, to so absolutne in relativne osebe sodobnega življenja. V prvo skupino spadajo osebe, ki so zaradi svoje vloge ali funkcije v družbi nenehno pod drobnogledom javnosti (politiki, uradniki, umetniki, vrhunski športniki ipd.). Relativne osebe sodobnega življenja pa so tiste, ki so pomembne za javnost le začasno, običajno zaradi svoje

povezanosti z določenim dogodkom. Relativne osebe sodobnega življenja so med drugim storilci kaznivih dejanj (ugrabitelji, množični morilci), zmagovalci različnih tekmovanj ali prireditev in dobitniki na lotu. Od uvrstitve v določeno skupino je odvisen obseg varovanja osebnostnih pravic. Fotografije oziroma posnetki iz zasebnega življenja oseb iz obeh skupin naj bi bilo po načelni praksi nemških sodišč dovoljeno objaviti brez posebne privolitve prizadetega. Vendar pa se sme relativne osebe sodobnega življenja prikazovati in fotografirati le v času, ko so zaradi dogodka zanimive za javnost, ne pa tudi po njem. Pri obeh skupinah je treba paziti, da ne zasledujemo zgolj senzacionalističnega in neokusnega navajanja nekoristnih informacij v obliki fotografij ter da ne posežemo v intimno in privatno sfero (Krapež K., Fotografija in osebnostne pravice, Pravna praksa, 16/2005, str. 22).

Precedenčni primer za oris trenutnih stališč sodne prakse na tem področju je sodba Evropskega sodišča za človekove pravice v Strasbourgu (v nadaljevanju ESČP) v zadevi Von Hannover proti Nemčiji. Nemški časopisi so objavili fotografije monaške princese Caroline von Hannover in njenih otrok med nakupovanjem in športnimi aktivnostmi na javnih mestih. ESČP je razsodilo, da so časopisne hiše z objavo teh fotografij posegle v Carolinino zasebnost. Pri tem je ESČP izpostavilo, da se princesa pogosto pojavlja na javnih prireditvah, kjer imajo mediji dovolj priložnosti, da naredijo njene posnetke. Zato sodišče ni videlo potrebe, da bi princeso motili v njenem zasebnem življenju. Medije je opozorilo, da objava fotografij ni prispevala k nobeni politični ali javni razpravi (na temo princesinega izvajanja državiških dolžnosti in podobno) in da so z objavo le zadostili radovednosti bralcev v zvezi s podrobnostmi iz princesinega zasebnega življenja. ESČP je izoblikovalo tudi novo stališče, da je pri tehtanju med svobodo izražanja in varstvom zasebnosti odločilen vpliv, ki ga je imela objava informacije (v tem primeru fotografije) na stališča in razprave v splošnem interesu.

Informacijski pooblaščenec na koncu tega odgovora opozarja, da neupravičeno slikovno snemanje (brez privolitve posameznika) lahko pomeni storitev kaznivega dejanja po 138. členu Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 55/2008; KZ-I), vendar le v primeru, če bi se s snemanjem ali uporabo posnetkov občutno poseglo v zasebnost posameznika. Predlog za pregon zaradi suma nezakonitega slikovnega snemanja lahko prizadeti vloži na policiji ali pri pristojnem državnem tožilstvu. Nadalje Informacijski pooblaščenec opozarja še, da neupravičeno prisluškovanje in zvočno snemanje lahko pomeni storitev kaznivega dejanja po 137. členu KZ-I. Prav tako lahko posameznik, ki je prepričan, da se s takšnim

snemanjem ali uporabo posnetkov posega v njegove osebne pravice, skladno z določbami 134. člena Obligacijskega zakonika (Uradni list RS, št. 83/01 s spremembami in dopolnitvami; v nadaljevanju OZ), od sodišča zahteva, da prepreči takšno dejanje ali da odstrani njegove posledice. V primeru, da je posamezniku s slikovnim snemanjem ali uporabo posnetkov povzročena škoda, pa lahko le-ta od povzročitelja skladno z določbami 179. in 181. člena OZ zahteva tudi odškodnino.

5. *Medijska objava osebnih podatkov, ki so rezultat analize javno objavljenih podatkov*

Vprašanje: Ali je dopustna objava lestvice 100 najbogatejših Slovencev?

Odgovor: V skladu z 39. členom Ustave RS je zagotovljena svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno izbira, sprejema in širi vesti in mnenja. Pojem izražanje mnenja in vesti pa se nanaša tako na govorjene besede, kot tudi na slike, tisk, elektronske medije in »sploh vsa ravnanja, katerih namen je izraziti idejo oziroma mnenje ali predstaviti novico oziroma informacijo ... Varovano je tako širjenje novic in mnenj kot tudi njihovo sprejemanje in zbiranje« (Komentar Ustave republike Slovenije, ur. Šturm, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2002, str. 419). To pa ne pomeni, da se svoboda izražanja nanaša le na preverljive resnične podatke in informacije, saj pravica iz 39. člena Ustave RS vključuje tudi mnenja, kritiko in špekulacije, kot to podobno izhaja tudi sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice Lingens proti Avstriji, z dne 8. 7. 1986, prijava št. 9815/82. Tudi iz sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice Thorgeir Thorgeirson proti Islandiji, z dne 25. 6. 1992, prijava št. 13778/88, izhaja, da izražanje mnenj ne vsebuje obveznosti dokazati njihove resničnosti.

Informacijski pooblaščenec ocenjuje, da bi lahko bila v domet ustavne pravice svobode izražanja vključena tudi v mediju objavljena lestvica 100 najbogatejših Slovencev, ki bi predstavlja predvsem špekulacije in ugibanja in temeljila na ocenah, pridobljenih skozi neenotna merila analiz javnih oziroma javno dostopnih in razpoložljivih podatkov (na primer delniških knjig in registra imenskih vrednostnih papirjev, spletne strani Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve in drugih registrskih organov Republike Slovenije, iz Lju-

bljanske borze d.d., letnih poročil podjetij, arhiva in informacij, znanih medijem, ...). Tovrstni podatki so že javni, javnosti ali mediju znani oziroma objavljeni na kakšen drug način, ocene pridobljene na njihovi podlagi pa zaradi neenotnih meril predstavljajo le ugibanja in sklepanja in zato kot take ne predstavljajo osebnega podatka, kot ga varuje ZVOP-I.

Zato Informacijski pooblaščenec ocenjuje, da bi medij, v okviru izvrševanja ustavno zagotovljene svobode do izražanja, ki vključuje tudi ugibanja in sklepanja, lahko objavil lestvico 100 najbogatejših Slovencev, kot je opredeljena v prejšnjem odstavku. S tem ne bi kršil določil ZVOP-I, saj objavljeni podatki niso varovani osebni podatki, pač pa predstavljajo le ugibanja, narejena na podlagi ocen pridobljenih z neenotnimi merili v analizah javnih oziroma javno dostopnih in razpoložljivih podatkov, ki ravno tako ne sodijo med varovane osebne podatke.

6. *Obseg osebnih podatkov, ki jih sme vir informacij posredovati mediju*

Vprašanje: Ali sme občina medijem posredovati osebne podatke, vsebovane v pobudi volivcem za vložitev zahteve za razpis naknadnega referenduma?

Odgovor: Pobuda volivcem za vložitev zahteve za razpis naknadnega referenduma, katere sestavni del je tudi seznam podpisnikov z njihovimi osebnimi podatki, je akt, ki ga obravnava občinski svet. Zakon o referendumu in ljudski iniciativi (Uradni list RS, št. 26/07 – uradno prečiščeno besedilo; v nadaljevanju ZRLI-UPB2) natančno določa, katere osebne podatke mora podpisnik pobude dati pri izražanju svoje podpore, in sicer osebno ime, datum rojstva, naslov in občina stalnega prebivališča, lastnoročni podpis in datum podpisovanja seznama. Namen pridobitve teh podatkov je, da se omogoči preverjanje, ali je podpora pobudi za vložitev zahteve za razpis referenduma dejansko dalo zadostno število volivcev, hkrati pa tudi preprečujejo morebitne zlorabe pri dajanju podpore (na primer da bi ista oseba dala dva ali več podpisov). Ko je ugotovljeno, da je pobuda za vložitev zahteve za razpis referenduma podprta z zadostnim številom podpisov, osebni podatki teh volivcev niso več relevantni. Namen njihovega zbiranja je bil s tem dosežen. Zato osebni podatki volivcev, ki so dali podporo pobudi za vložitev zahteve za razpis referenduma, ne bi smeli biti del gradiva v nadaljnjem referendumskem postopku ali pa bi moralo biti varstvo osebnih podatkov zagotovljeno na drug način.

Navedene določbe ZRLI-UPB2 predstavljajo pravno podlago v smislu 16. člena ZVOP-I, ki določa, da se osebni podatki lahko zbirajo le za določene in zakonite namene ter se ne smejo nadalje obdelovati tako, da bi bila njihova obdelava v neskladju s temi nameni, če zakon ne določa drugače. Kakršnokoli sporočanje in dajanje na razpolago oziroma nadaljnje obdelovanje (na primer posredovanje medijem) osebnih podatkov, vsebovanih v pobudi volivcem za vložitev zahteve za razpis naknadnega referenduma, ki bi bilo v neskladju z nameni, opredeljenimi v ZRLI-UPB2, in bi pomenilo kršitev 16. člena ZVOP-I.

Vprašanje: Ali sme bolnišnica medijem posredovati podatke o zdravstvenem stanju pacienta?

Odgovor: 13. člen ZVOP-I kot podlago za obdelavo občutljivih osebnih podatkov, kamor skladno z 19. točko 6. člena ZVOP-I sodijo tudi podatki o zdravstvenem stanju, določa izrecno osebno privolitve, ki je praviloma pisna, v javnem sektorju pa tudi določena z zakonom.

V Zakonu o zdravstveni dejavnosti (Uradni list RS, št. 36/04 – uradno prečiščeno besedilo; v nadaljevanju: ZZDej-UPB1) in Zakonu o zdravniški službi (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo; v nadaljevanju: ZZdrS-UPB3) je določeno, da so zdravstveni delavci in zdravstveni sodelavci dolžni varovati kot poklicno skrivnost podatke o zdravstvenem stanju posameznika in o vzrokih, okoliščinah in posledicah tega stanja. Ti podatki se ne smejo dajati drugim ljudem oziroma javnosti. Dolžnosti varovanja poklicne skrivnosti lahko zdravnik razreši bolnik sam ali sodišče v skladu z zakonom, za mladoletne osebe in za osebe pod skrbništvom pa starši oziroma skrbniki. Podatke o zdravstvenem stanju bolnika lahko daje bolnikovim ožjim sorodnikom ali skrbniku le zdravnik, ki bolnika zdravi. Bolnišnica torej ne sme medijem posredovati podatkov o zdravstvenem stanju pacienta, če za takšno ravnanje nima izrecne pisne privolitve.

Glede varstva osebnih podatkov umrlih pacientov in s tem povezane pravice tretjih oseb do vpogleda oziroma seznanitve z osebnimi podatki umrlega posameznika je treba upoštevati 23. člen ZVOP-I, ki v prvem odstavku določa, da upravljavec osebnih podatkov lahko podatke o umrlem posamezniku posreduje samo tistim uporabnikom osebnih podatkov, ki so za obdelavo osebnih podatkov pooblašteni z zakonom (na primer sodišča pri reševanju zapuščinskih zadev ali pa za potrebe vodenja matične knjige umrlih). Ne glede na prvi odstavek pa upravljavec osebnih podatkov podatke o umrlem posamezniku posreduje

osebi, ki je po zakonu, ki ureja dedovanje, njegov zakoniti dedič prvega ali drugega dednega reda, če za uporabo osebnih podatkov izkaže pravni interes, umrli posameznik pa ni pisno prepovedal posredovanja teh osebnih podatkov. Med subjekti, ki so upravičeni do seznanitve z osebnimi podatki umrlih pacientov, torej ni medijev, iz česar izhaja, da bi bolnišnica s posredovanjem takšnih podatkov medijem kršila določbe ZVOP-I.

Informacijski pooblaščenec le še pripominja, da dejstvo, da so osebni podatki pacienta mediju delno že znani iz drugih virov, ne daje bolnišnici pravne podlage za razkritje oziroma posredovanje podatkov iz zdravstvene dokumentacije.

Vprašanje: Ali sme medij objaviti imena in priimke učencev, ki so navedeni na seznamu dokumenta, ki predstavlja pisno podporo staršev učitelju?

Odgovor: Informacijski pooblaščenec meni, da ZMed ne definira javnega interesa v smislu določb 8. člena ZVOP-I (več podatkov o tem se nahaja v odgovoru na drugo vprašanje v drugi točki tega poglavja smernic) in zato ne daje pravne podlage za obdelavo osebnih podatkov v obravnavanem primeru (imen in priimkov učencev, ki so navedeni na seznamu dokumenta, ki predstavlja pisno podporo staršev učitelju). Javni interes kot normativni pojem je v ZMed je namreč omejen na takšne vsebine, ki nimajo niti oddaljene povezave z objavo osebnih podatkov.

Medij bi z morebitno objavo imen in priimkov učencev, ki so navedeni na seznamu dokumenta, ki predstavlja pisno podporo staršev učitelju, posegel v pravico do varstva osebnih podatkov (38. člen Ustave RS) navedenih učencev in ravnal v nasprotju z 8. členom ZVOP-I. Poseganje v pravice iz 38. člena Ustave RS načeloma ni dopustno, morebitne izjeme pa bi morale biti strogo presojane, nujne ali pa prisiljujoče z vidika javnega interesa, pri čemer bi moral biti vdor v zasebnost izveden v najmanjši možni meri. V obravnavanem primeru bi bilo potrebno izvesti strogo presojo posega v našteje pravice oziroma bi moral biti poseg nujen z vidika javnega interesa. Pri tem je potrebno poudariti, da interes javnosti, če ga štejemo kot nekaj, kar ni določeno oziroma institucionalizirano s strani zakonodajalca kot javni interes, temveč je zgolj interes neke specifične javnosti, ne sme biti zgolj nekaj, kar je interesantno za javnost. Interes javnosti je torej nekaj povsem drugega kot javni interes. Javni interes (in tudi ne interes javnosti) nikakor ne sme zadovoljevati le radovednosti in zato ne more biti opravičilo za poseg v pravice iz 38. člena Ustave RS. Zaradi tega je

ob upoštevanju tretjega odstavka 15. člena Ustave RS (več podatkov o uporabi načela sorazmernosti v praksi se nahaja v odgovoru na prvo vprašanje v drugi točki tega poglavja smernic) potrebno zaključiti, da svoboda izražanja in javni interes ne moreta biti opravičilo za kršitev 38. člena Ustave RS in kršitev določb 8. člena ZVOP-I.

Zaključek

Na koncu torej lahko povzamemo, da sta pravica do zasebnosti (s pravico do varstva osebnih podatkov) in pravica do svobodnega izražanja in informiranja dve izjemno pomembni človekovi pravici, med katerima pogosto prihaja do kolizije. Zato je potrebna velika mera občutka pri delu novinarjev, ki morajo ažurno obveščati ljudi, vendar morajo biti novice resnične in preverjene. Poročanje ne sme biti žaljivo do oseb, o katerih poročajo, in ne sme posegati v njihovo zasebnost. Pri tem je potrebna še dodatna previdnost, kadar gre za mladoletne ali ogrožene osebe.

Predvsem pa je treba nenehno tehtati interes posameznika do zasebnosti in interes javnosti do informiranja, brez katerega ni dovoljeno posegati v osebne podatke. Splošni napotek je torej v tehtanju interesov, kot je storilo ESČP, ki je v primeru Birink proti Litvi, ko je zaščitilo pravico do zasebnosti pred domnevnim interesom javnosti, ki ji je bilo na naslovnica časopisa sporočeno, da v določeni vasi živi tridesetletna Gitana Birink, mati dveh otrok, ki je okužena z virusom HIV. Ker živi promiskuitetno in išče moško družbo, ki jo je dotlej zlahka našla, se žene s tega območja tresejo v strahu pred smrtno okužbo njihovih mož in je v okrožju zmanjkalo kondomov... Tako obveščanje je sicer lahko v interesu posameznikov, vendar služi zgolj zabavi, zadovoljstvu ali goli radovednosti.

